

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ผลของการใช้นิทานที่มีต่อการรับรู้ความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและนำเสนอตามลำดับดังนี้

เด็กปฐมวัย

ประกอบด้วย ความหมายของเด็กปฐมวัย และความสำคัญของเด็กปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

ประกอบด้วย ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย หลักการ จุดหมาย คุณลักษณะตามวัย สาระการเรียนรู้ และการจัดประสบการณ์

ระเบียบวินัย

ประกอบด้วย ความหมายของระเบียบวินัย ความสำคัญของระเบียบวินัย ประเภทของระเบียบวินัย ลักษณะและพฤติกรรมความมีระเบียบวินัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย และการส่งเสริมปลูกฝังความมีระเบียบวินัย

นิทาน

ประกอบด้วย ความหมายของนิทาน ประเภทของนิทาน ลักษณะของนิทานที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย หลักเกณฑ์การเลือกนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย คุณค่าและประโยชน์ของนิทานที่มีต่อการเรียนการสอน การเล่านิทาน หลักการเลือกนิทานที่จะมาเล่านิทานให้เด็กฟัง เทคนิคการเล่านิทาน สื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทาน รูปแบบการเล่านิทาน คุณค่าและประโยชน์ของนิทาน ที่มีต่อเด็กปฐมวัย และหนังสือนิทาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เด็กปฐมวัย

ความหมายของเด็กปฐมวัย

“เด็กปฐมวัย” ตามความหมายของ The National Association for Education of Young Children’s Early Childhood Education Guidelines (Seefeldt & Barbour, 1986 : Preface) ให้ความหมายว่า “เด็กปฐมวัย” หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี

ส่วน Massoglia (1977 : 3) กล่าวว่า เด็กปฐมวัย (Early Childhood) เป็นคำที่ใช้เรียกเด็กที่มีอายุตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึง 6 ปี ซึ่งอยู่ในวัยที่คุณภาพของชีวิตทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา กำลังเริ่มต้นพัฒนาอย่างเต็มที่

หรรษา นิลวิเชียร (2534 : 1, 51) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยคือวัยตั้งแต่อายุ 2 ปีถึงอายุ 8 ปี และเรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาล หรือเรียนก่อนเกณฑ์บังคับ ยังครอบคลุมถึงเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งและชั้นประถมศึกษาปีที่สอง

ส่วน กัลยา ตันติผลาชีวะ (2545 : 2) กล่าวว่า เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ขวบ

และนภเนตร ชรรมบวร (2546 : 5) กล่าวว่า เด็กปฐมวัย หมายถึงเด็กในช่วงอายุระหว่าง 0-5 ปี (ตั้งแต่แรกปฏิสนธิถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน)

ความสำคัญของเด็กปฐมวัย

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งเป็นความหวังของครอบครัว เป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และเป็นมนุษยชาติ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ อนาคตของประเทศชาติจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็ก เด็กที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ มีพัฒนาการในทุก ๆ ด้านที่เหมาะสมกับวัย ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจริยธรรม จะเป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

เด็กในวัยเริ่มแรกของชีวิต หรือที่เรียกว่า “เด็กปฐมวัย” คือ วัยตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี จัดได้ว่าเป็นระยะที่สำคัญที่สุดของชีวิต ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม บุคลิกภาพ โดยเฉพาะด้าน

สติปัญญา จะเจริญมากที่สุดในช่วงนี้ และพัฒนาการใด ๆ ในวัยนี้จะเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการในช่วงอื่น ๆ ของชีวิตเป็นอย่างมาก ดังที่นักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้กล่าวถึงความสำคัญของเด็กในวัยนี้ดังนี้

Benjamin S. Bloom (1956) ได้รายงานผลการวิจัยของเขาในหนังสือชื่อ “ความมั่นคงและเปลี่ยนแปลงในบุคลิกภาพของมนุษย์” (Stability and Change in Human Characteristics) หนังสือเล่มนี้ได้ทำให้นักศึกษาหลาย ๆ ท่านที่มีข้อสงสัยในเรื่องการพัฒนาเด็กปฐมวัยในระยะเริ่มแรกมีความเชื่อมั่นและเข้าใจว่า เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงขวบปีแรกจะพัฒนาร้อยละ 20 เมื่อมีอายุ 4 ปี จะพัฒนาด้านสติปัญญาถึงร้อยละ 50 และจากช่วงอายุ 4 – 8 ปี จะพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 รวมเป็น 80 % และที่เหลืออีก 20 % จะอยู่ในช่วง 8 – 17 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสติปัญญาของมนุษย์มากกว่า 3 ใน 4 จะได้รับการพัฒนาเมื่อเด็ก ซึ่งถ้าหากว่าไม่ได้รับการพัฒนาในด้านสติปัญญา อย่างถูกต้องความสามารถในการเรียนรู้จะถูกยับยั้ง Bloom ยังพบอีกด้วยว่าสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญที่จะทำให้พัฒนาการของบุคคลชะงักงันหรือเพิ่มขึ้นได้ ซึ่งแสดงว่า สิ่งแวดล้อมมีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กในระยะ 6 ปีแรกของชีวิตมากกว่าในระยะอื่น ๆ

Erikson (1967) กล่าวว่า วัยทารกตอนปลายเป็นช่วงที่บุคคลเรียนรู้เจตคติของความมั่นใจหรือไม่มั่นใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งที่พ่อแม่ให้สิ่งที่เด็กต้องการ สำหรับอาหาร การเอาใจใส่ และความรักอย่างชื่นชม เจตคติเหล่านี้ซึ่งเด็กมีอยู่จะคงอยู่มากหรือตลอดชีวิตและสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจของคนทั่วไปและสถานการณ์ของบุคคลได้

Joe L. Frost (1977) กล่าวว่า เด็กในช่วง 4 – 5 ปีแรกของชีวิต เป็นช่วงเวลาที่ความเจริญงอกงามทางด้านร่างกายและจิตใจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่สุด นอกจากนี้ยังมีความรู้สึกที่ไวต่ออิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก

Elizabeth Hurlock (1959) กล่าวว่า วัยเด็กนับได้ว่าเป็นวัยแห่งวิกฤติการณ์ในการพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นระยะสร้างพื้นฐานของจิตใจในวัยผู้ใหญ่ต่อไป บุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่แม้จะมีความแตกต่างไปจากวัยเด็กมาเท่าใดก็ตาม แต่จะเป็นความแตกต่างที่ถือกำเนิดจากรากฐานในวัยเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ (Richard C. Spinthall, 1974) กล่าวว่า ในช่วง 5 ปีแรกของมนุษย์เป็นช่วงวิกฤติของชีวิต เป็นระยะที่สำคัญที่สุดในการวางรากฐานของบุคลิกภาพ ซึ่งการพัฒนามนุษย์นั้นเด็กจะต้องการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ได้รับ โดยการตอบสนองนี้มีผลมาจากภูมិภาวะทางร่างกาย สติปัญญา และประสบการณ์ที่ได้รับจากสภาพแวดล้อม

จากความเห็นดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ช่วงปฐมวัยเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นช่วงที่พัฒนาการทุกด้านเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

การพัฒนาเด็กในช่วงวัยนี้จะเป็นการวางพื้นฐานทางด้านจิตใจ อุนิสัยและความสามารถ ซึ่งจะมีผลต่อไปในอนาคตของเด็กและของชาติในที่สุด (เขาวพา เดชะคุปต์, 2542 : 12-13)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัย เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขอนามัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัย เป็นความสามารถตามวัย หรือพัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กได้เต็มความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจน ต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ หรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3-5 ปี กล่าวถึงเฉพาะด้านอารมณ์ จิตใจและสังคม มีดังนี้

เด็กอายุ 4 ปี

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

1. แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์

2. เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถ และผลงานของตัวเอง
3. ชอบท้าทายผู้ใหญ่
4. ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ

พัฒนาการด้านสังคม

1. แต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง
2. เล่นร่วมกับคนอื่นได้ รอคอยตามลำดับก่อน – หลัง
3. แบ่งของให้คนอื่น
4. เก็บของเล่นเข้าที่ได้

เด็กอายุ 5 ปี

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

1. แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม
2. ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
3. ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง

พัฒนาการด้านสังคม

1. ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
2. เล่นหรือทำงาน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้
3. พบผู้ใหญ่รู้จักไหว้ ทำความเคารพ
4. รู้จักขอบคุณเมื่อรับของจากผู้ใหญ่
5. รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคล และสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ชรรษาชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก มีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เน้นเนื้อหา การท่องจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการ จำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา

คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการ หรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญา และหลักการจัดการ ศึกษาปฐมวัย สาระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็ก ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ไปพร้อมกันด้วย ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม มีดังนี้

ประสบการณ์ที่สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่

ดนตรี

1. การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงดนตรี
2. การเล่นเครื่องดนตรีง่ายๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ ประเภทตี ฯลฯ
3. การร้องเพลง

สุนทรียภาพ

1. การชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม
2. การแสดงออกอย่างสนุกสนาน กับเรื่องตลกขำขัน และเรื่องราว / เหตุการณ์ที่สนุกสนานต่างๆ

การเล่น

1. การเล่นอิสระ
2. การเล่นรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่
3. การเล่นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

คุณธรรม จริยธรรม

1. การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ

ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่

การเรียนรู้ทางสังคม

1. การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง
2. การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
4. การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจและความต้องการของตนเองและผู้อื่น
5. การมีประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเคารพความคิดเห็น ของผู้อื่น
6. การแก้ปัญหาในการเล่น
7. การมีประสบการณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นไทย

สาระที่ควรเรียนรู้

สาระที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็ก เกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัยและความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก

สาระที่เด็กอายุ 3 – 5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

1. เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่างหน้าตา รู้จักอวัยวะต่าง ๆ วิธีระวังรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย เรียนรู้ที่จะเล่น และทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี
2. เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้อง หรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน
3. ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ
4. สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จัก สี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัส ของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เกิดความรู้ ทักษะคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

หลักการจัดประสบการณ์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ได้กำหนดหลักการจัดประสบการณ์ไว้ ดังนี้

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

แนวการจัดประสบการณ์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ได้ให้แนวทางการจัดประสบการณ์ คือ

1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
2. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้
4. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
5. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

6. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

7. จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

8. จัดประสบการณ์ ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

9. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผนสนับสนุน สื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

10. จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และการวิจัยในชั้นเรียน

การจัดประสบการณ์จึง หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กก่อนวัยเรียน หรือเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาให้ครบทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้มุ่งหวังให้อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น หรือเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ แต่จะเป็นการปูพื้นฐานวิชาต่าง ๆ ให้เด็กในรูปของกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 31-40)

ระเบียบวินัย

ความมีระเบียบวินัย เป็นสิ่งที่ทุกสังคมพึงปรารถนาและควรปลูกฝังให้เกิดแก่เยาวชน เมื่อคนในทุกสังคมมีระเบียบวินัย สังคมเหล่านั้นย่อมมีแต่ความสงบสุข

ความหมายของระเบียบวินัย

ความหมายของความมีระเบียบวินัย มีดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 674) ให้ความหมายของคำว่า “ระเบียบ” ว่า หมายถึง แบบแผนที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติหรือดำเนินการ และให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ว่า หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติ (2525 : 744) ดังนั้นคำว่า “ระเบียบวินัย” จึงรวมความได้ว่า การปฏิบัติตามแบบแผน หรือข้อบังคับที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติหรือดำเนินการ

สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ, (2539 : 22) ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ว่าหมายถึง การฝึกตนในการควบคุมตนเอง

หัทธา สารสิทธิ์ (2541 : 27) ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ว่าหมายถึง ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับที่กำหนดขึ้นในสังคมหนึ่ง ๆ อันเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม เพื่อใช้เป็นหลักหรือแนวทางในการปฏิบัติของบุคคลในสังคมให้เกิดความสงบสุข

พระสมชาย ฐานวุฑโฒ (2541 : 72) ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ว่าหมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ด้วยกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ส่วนวินัยช่วยให้คนในสังคมห่างไกลจากความชั่วร้ายทั้งหลาย

จิตพงษ์ ไชยวสุ (2542 : 124) ได้แปลหนังสือเรื่อง Foundations of Freedom ของ Dick Devos และได้ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ว่า คือการตัดสินใจที่ถูกต้องโดยอาศัยศีลธรรมเป็นเครื่องนำทางและการไม่ถูกจูงไปนอกเส้นทางด้วยเครื่องล่อใจต่าง ๆ คือ การควบคุมตนเอง

ส่วนกุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 : 79) ได้ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ทางสังคมว่า วินัย คือ ความประพฤติและการปฏิบัติจากการฝึก และปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็นแบบแผนของการแสดงออกต่อไปตลอดชีวิต ในแง่ของการสอนวินัยจะหมายถึงกระบวนการช่วยเด็กให้พัฒนาพฤติกรรมที่ดี ด้วยการเรียนรู้ การควบคุม กำกับพฤติกรรมของตนให้เกิดขึ้นเป็นของตนเองด้วยตัวเอง และติดตัวไปตลอดชีวิต พ่อแม่คือบุคคลสำคัญที่ต้องแนะแนวให้เด็กได้พัฒนาการควบคุมตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง ด้วยความฉลาดและความเข้าใจต่อการมีวินัยของตนหรือปรับเปลี่ยนเมื่อจำเป็น

กรมวิชาการ (2544 : 1) ได้ให้ความหมายของระเบียบวินัยว่า หมายถึง การควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กติกาและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้นทั้งในระดับสังคม ระดับครอบครัว ระดับโรงเรียนและหมู่บ้าน ตลอดจนประเทศชาติ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม และการปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงตามกำหนดเวลา

ธีรพร กุลนันทน์ (2544 : 303) ได้ให้ความหมาย ระเบียบวินัย ไว้ว่า การที่บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองได้โดยจากการมองเห็นคุณค่าในการปฏิบัติด้วยตนเอง มิได้เกิดจากข้อบังคับภายนอก แม้จะมีอุปสรรคในการปฏิบัติก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น

สุรางค์ โคว์ตระกูล, (2548 : 436) ได้ให้ความหมายของ ระเบียบวินัยว่า หมายถึง กฎเกณฑ์ที่โรงเรียนและครูตั้งขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ผิดหรือไม่เหมาะสม โรงเรียนมักจะให้รางวัลหรือแรงเสริมทางบวกต่อนักเรียนที่มีพฤติกรรมดี และทำโทษนักเรียนที่

แสดงพฤติกรรมไม่ดี หรือพฤติกรรมที่รบกวนการเรียนการสอนและไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ระเบียบวินัยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการห้องเรียน

Vincent (1961: 42) ได้ให้ความหมายของ ระเบียบวินัยว่า หมายถึง การที่บุคคลไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากต่อตนเองในอนาคต หรือการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวและสิทธิของบุคคลอื่น รวมทั้งการที่บุคคลกระทำสิ่งที่ตนไม่ยอมทำแต่การกระทำนั้นช่วยให้ความต้องการและสิทธิของบุคคลอื่นได้รับการตอบสนอง หรือกระทำสิ่งอันเป็นผลให้ผู้นั้นประสบผลสำเร็จในอนาคต

Arthue (1985 : 678)) ได้ให้ความหมายของ ระเบียบวินัยว่า หมายถึง ความเคยชินจากการปฏิบัติในการควบคุมตนเองท่ามกลางแรงกระตุ้นต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่หวังไว้ ทั้งนี้รวมถึงการรู้จักกลโทษตนเองเมื่อกระทำผิดด้วย

จากความหมายของคำว่า “วินัย” ดังกล่าว สรุปได้ว่า ระเบียบวินัย คือ ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ที่กำหนดขึ้นในสังคมหนึ่ง ๆ อันเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม และใช้เป็นแนวทางในการควบคุมการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคม เพื่อไม่ให้ถูกชักจูงออกนอกถนนอกทางและใช้เป็นหลักหรือแนวทางในการปฏิบัติ ที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

ความสำคัญของระเบียบวินัย

ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของความมีระเบียบวินัยไว้มากมาย พอสรุปได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2539 : 759) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความมีระเบียบวินัยว่า การมีระเบียบวินัย เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญทางบุคลิกภาพของเด็ก ทั้งนี้เพราะผู้มีวินัยในตนเอง จะเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะสนใจและเอาใจใส่ต่อสังคม เป็นผู้ที่มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และเมื่อใดก็ตามที่เด็กที่เด็กได้พัฒนาลักษณะดังกล่าวแล้ว เด็กก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สังคมยอมรับ ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้ใหญ่ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537 : 5-6) ได้อธิบายถึงความสำคัญของวินัยต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวมีวินัย ไม่ว่าจะเป็วินัยภายนอกหรือวินัยภายใน ย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครอบครัว โดยสมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัว เมื่อเติบโตขึ้นจากครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี ย่อมเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีความมั่นคงทางจิตใจ กล้าที่จะเรียนรู้และปรับตัวในสิ่งใหม่ ๆ อันจะเป็นกำลังคนที่สำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศสืบไป

2. ด้านเศรษฐกิจ ในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน มีการดำเนินงานของภาคธุรกิจอย่างรวดเร็ว โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง ซึ่งผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษาและใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ดังนั้นการมีวินัยตรงต่อเวลา และวินัยในตนเองที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ

3. ด้านการเมือง ในการที่ประชาชนในสังคมไทยมีความเคารพ ยอมรับในความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตน และตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตน ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในฐานะประชาชน จะช่วยให้การพัฒนาทางการเมืองของประเทศเป็นไปได้โดยง่าย

ธีรพร กุลนันทน์ (2544) ได้ให้ความสำคัญของลักษณะนิสัยในตนเองที่มีความสำคัญต่อการแสดงออกทางจริยธรรมของบุคคล และอาจจะสำคัญมากกว่าลักษณะทางความรู้ที่รู้ชั่วคราว ความสามารถกระทำดีกระทำชั่วด้วย ฉะนั้นการให้ความสนใจเกี่ยวกับกำเนิดและการเจริญเติบโตของจิตลักษณะความมีวินัยแห่งตนจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในเรื่องนี้นักจิตวิทยาพัฒนาการได้ให้ความสนใจมานานแล้ว และมีความเห็นว่าความมีวินัยในตนเองหรือความสามารถควบคุมตนเองอย่างถูกต้อง เป็นหลักชัยของการพัฒนาการทางจิตของบุคคล นั่นคือ ความมีวินัยในตนเองเป็นลักษณะสำคัญของผู้บรรลุวุฒิภาวะทางจิต ฉะนั้นการมีวินัยในตนเอง จึงสามารถจะใช้เป็นเครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางจิตของบุคคลได้ด้วย

ในฐานะคนเราทุกคนต้องอยู่ในสังคมซึ่งมีบุคคลอื่น ๆ อยู่แวดล้อม วินัยจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะช่วยให้เด็กเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยจนกระทั่งเติบโตขึ้นในภายภาคหน้า การปลูกฝังวินัย จะต้องเริ่มดำเนินการตั้งแต่เด็ก เป็นการเตรียมตัวสำหรับการดำเนินชีวิตอนาคต เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะได้รู้จักสิทธิเสรีภาพและมีความรับผิดชอบ การสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่เด็กนั้น บิดามารดาและโรงเรียนจะต้องร่วมมือกัน

เด็กจำเป็นต้องมีวินัย เพราะวินัยทำให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตามที่สังคมต้องการ และเมื่อปฏิบัติตามแล้วก็จะเป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากนี้ วินัยยังช่วยให้เด็กได้รับสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ต่อตนเองในหลายประการ ดังนี้

1. วินัย ช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นคง เพราะวินัยบอกให้ทราบถึงสิ่งที่ทำได้และสิ่งที่ทำไม่ได้
2. วินัย ช่วยให้เด็กหลีกเลี่ยงความรู้สึกผิดและความอายที่ประพฤติไม่ดี จึงทำให้มีความสุข ปรับตัวได้ดี เพราะได้ประพฤติตามมาตรฐานของกลุ่มสังคมและได้รับการยอมรับ
3. วินัย ช่วยให้เด็กได้รับการยกย่องชมเชย ซึ่งเด็กถือว่าเป็นเครื่องแสดงถึงความรักและการยอมรับ และนำไปสู่ความสุข การปรับตัวที่ได้ผลดี

4. วินัยที่พัฒนาอย่างเหมาะสม เป็นแรงจูงใจที่ช่วยเสริมอัตตาอีโก้ (Ego) ซึ่งจะส่งเสริมให้เด็กพยายามจนประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา

5. วินัย ช่วยให้เด็กพัฒนาในธรรม ซึ่งเป็นเสียงจากใจที่เตือนเด็กให้รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง และรู้จักควบคุมความประพฤติของตน

จะเห็นได้ว่า ความมีระเบียบวินัย เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการที่จะทำให้บุคคลสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้

ประเภทของระเบียบวินัย

กรมสามัญศึกษา (2529 : 2-63) ได้จำแนกระเบียบวินัยตามเอกสารการสอนชุดการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมพื้นฐานการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนควบคุมตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบแบบแผน มีเหตุผลและเป้าหมายในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาตนเอง ให้ปฏิบัติตามตารางดังกล่าว ตั้งใจเล่าเรียนอย่างสม่ำเสมอทุกวิชา ไม่เฉาะแต่วิชาที่ตนชอบอย่างเดียว เตรียมตัวอ่านบทเรียนมาก่อนถึงเวลาเรียน และทบทวนบทเรียนทุกครั้งภายหลังจากการเรียน เข้าเรียนตรงตามเวลา ไม่ลอกคำตอบของเพื่อน และไม่เปิดโอกาสหรือยินยอมให้เพื่อนลอกคำตอบในเวลาสอบ เตรียมเครื่องใช้ในการเรียนไว้ครบ และพร้อมที่จะใช้อยู่ตลอดเวลา

2. การมีระเบียบวินัยในที่อยู่อาศัย หมายถึง ประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอในการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบวินัยของบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย โรงเรียน และสาธารณะสถาน จัดตกแต่งที่อยู่อาศัยให้น่าอยู่ ไม่รับประทานอาหารในห้องนอน ห้องเรียน จัดแบ่งเนื้อที่ภายในบ้านให้เป็นสัดส่วนที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่คุย หัวเราะ จัดงานเลี้ยงสังสรรค์ เปิดโทรทัศน์เสียงดังรบกวนผู้อื่น

3. การมีระเบียบวินัยในสังคม หมายถึง การที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม เคารพปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับของสังคม รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ ละเว้นการใช้สิทธิ รับผิดชอบต่อรับบริการและให้บริการ ตามลำดับก่อน-หลัง สนับสนุนและส่งเสริมประชาชน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย มีมารยาทในการ ใช้ถนน การจับจ่ายพาหนะโดยปฏิบัติตามกฎจราจร แข็งต่อเจ้าหน้าที่เมื่อรู้เห็นการกระทำผิดระเบียบวินัยและกฎหมาย

ส่วนกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 100) ได้กล่าวถึงประเภทของระเบียบวินัยไว้ในเอกสารเสริมความรู้สำหรับครู กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ดังนี้

1. ระเบียบวินัยภายนอก ได้แก่

1.1 การรักษาระเบียบวินัยในการบริโภค เช่น การรับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัยและสุขวิทยา รับประทานอาหารเป็นเวลา มีมารยาทเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร

1.2 การรักษาระเบียบวินัยในการอุปโภค เช่น การรักษาร่างกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย

1.3 การรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่ เช่น การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งในสำนักงาน วัดวาอาราม สถานที่ราชการ และสาธารณะสถานต่าง ๆ โดยการประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ

1.4 การรักษาระเบียบวินัยในการปกครอง เช่น การสร้างวินัยเพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติเอาใจใส่กวดขัน โดยปรับปรุงระเบียบต่าง ๆ ให้มีมาตรฐานและถือปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง

2. ระเบียบวินัยภายใน ได้แก่

2.1 การรักษาระเบียบวินัยด้านท่วงท่า เช่น การจัดทำท่วงท่าที่มีความเหมาะสมทั้งแก่ฐานะและภูมิรัฐของตนเอง ไม่ดูหมิ่นผู้อื่นและไม่ทะนงตน

2.2 การรักษาระเบียบวินัยด้านกิริยา เช่น การควบคุมอาการของร่างกายที่เคลื่อนไหวให้ปรากฏแก่คนทั่วไป โดยควบคุมและปรับปรุงกิริยาให้งดงาม มีความเป็นระเบียบ มีกิริยาดี สุภาพ อ่อนโยน มีการประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องตามกาลเทศะ

2.3 การรักษาระเบียบวินัยด้านวาจา เช่น การพูดสมานไมตรี พูดไพเราะ พูดดี มีประโยชน์ ไม่พูดคำซึ่งเป็นที่จู้จี้ ส่อเสียด คำหยาบ และไม่พูดจาเพื่อเจ้า

2.4 การรักษาระเบียบวินัยด้านใจ เช่น การรู้จักที่จะควบคุมอารมณ์และจิตใจให้อยู่ในกรอบที่ดีงาม

จากการกล่าวถึงประเภทของระเบียบวินัยข้างต้น พอประมวลได้ว่า ระเบียบวินัยนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ด้วยกัน ประกอบด้วย ระเบียบวินัยที่เกิดขึ้นภายใน และระเบียบวินัยที่เกิดขึ้นภายนอก ซึ่งเป็นการประพฤติปฏิบัติที่สามารถสังเกตได้ และการประพฤติปฏิบัตินั้น ๆ ล้วนมาจากการที่บุคคลยึดถือเป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

ลักษณะและพฤติกรรมความมีระเบียบวินัย

พรรณทิพย์ พื้นทอง (2534 : 7) ได้กล่าวสรุปถึงลักษณะของผู้มีระเบียบวินัยในตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความเคารพในสิทธิของผู้อื่น มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม มีความตรงต่อเวลา และยอมรับการกระทำของตน

ส่วนสุพัตรา เทียนอุคม (2536 : 44-46) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้มีระเบียบวินัยในตนเองซึ่งจำแนกออกได้เป็น 4 พฤติกรรมหลักและพฤติกรรมย่อย ดังนี้

1. ตั้งใจทำงาน ประกอบด้วย การทำงานที่ได้รับมอบหมายทันทีโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่ง พยายามทำงานจนเสร็จโดยไม่เล่น ไม่คุย อคทนทำงานจนเสร็จโดยไม่เลิกทำกลางคัน ทำงานตามหน้าที่ของตนที่ต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องเตือน จดงานที่ตนต้องทำอย่างแม่นยำ และติดตามสอบถามถึงงานที่ตนเองได้รับมอบหมายในวันที่ขาดเรียน เตรียมอุปกรณ์ในการทำงานให้พร้อม ตรวจสอบการบ้านหรืองานที่ทำเสร็จ แล้วหาข้อบกพร่อง เขียนหนังสือหรือจดงานและทำแบบฝึกหัดอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

2. การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย การเข้าแถวตามลำดับก่อนหลังในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่แย่งที่นั่งหรือสิ่งของของผู้อื่น โดยเมื่อต้องการหยิบยืมสิ่งของของผู้อื่นจะต้องขออนุญาตก่อน และไม่พูดสอดแทรกขึ้นกลางคันขณะที่ผู้อื่นกำลังพูดอยู่

3. การตรงเวลา ประกอบด้วย การทำกิจวัตรประจำวันส่วนตัวเป็นเวลา มาโรงเรียน และกลับบ้านตรงเวลา เข้าแถวทำกิจกรรมหน้าเสาธงและหน้าห้องเรียนตรงเวลา และส่งงานหรือการบ้านตรงเวลา

4. การปฏิบัติตามระเบียบของสังคม ประกอบด้วย การแต่งตัวถูกระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน มาโรงเรียนทุกวัน ทำงานหรือทำกิจกรรมตรงกับวิชาที่ครูกำลังสอน ไม่นำของกินเข้ามารับประทานในห้องเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม หรือห้องนอน ทิ้งขยะลงในที่เก็บขยะไม่ขีดเขียนบนฝาผนังอาคารเรียน ห้องเรียน โต๊ะนักเรียน จัดเก็บสิ่งของหรืออุปกรณ์ให้เป็นทีหลังจากใช้งานเสร็จ รักษาความสะอาดของสมุด หนังสือ โดยไม่ฉีกหรือขีดเขียนเล่น ไม่ว่าจะเล่นเกมใด ๆ จะเล่นตามกติกา ไม่ลองหรือเสพสิ่งเสพติด เช่น ทินเนอร์ บุหรี่ หรือขโมยเงิน สิ่งของของผู้อื่น ไม่เล่นการพนัน เช่น ไพ่ บันเปาะ ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร รับประทานอาหารที่มีคุณค่า รักษาร่างกายและเสื้อผ้าให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ และพูดจาสุภาพเรียบร้อย

จากลักษณะและพฤติกรรมการเป็นผู้มีระเบียบวินัยตามทัศนะของผู้รู้ดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ผู้ที่มีระเบียบวินัยนั้น จะต้องมียุทธลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน เคารพในสิทธิของผู้อื่น ตรงต่อเวลา มีความเคารพต่อระเบียบ

กฎเกณฑ์ รู้จักหน้าที่ของตนและกระทำตามหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี รู้จักยอมรับในสิ่งที่ตนเอง
กระทำ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย

ทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย มีหลายทฤษฎี ที่กล่าวถึง คือ ทฤษฎี
การเกิดวินัยแห่งตนของ Mowrer ที่ว่าด้วยจุดกำเนิดของการควบคุมตน ทฤษฎีพัฒนาการทาง
จริยธรรมของ Piaget และทฤษฎีพัฒนาการเหตุผลทางจริยธรรม

Kohlberg's Moral Development Theory

ทฤษฎีการเกิดวินัยแห่งตนของ Mowrer

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544 : 64) ได้อธิบายถึงทฤษฎีการเกิดระเบียบวินัยแห่งตนใน
บุคคลแต่ละคนนั้น นักทฤษฎีจิตวิทยามีความเชื่อว่า มีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่ง
เติบโตขึ้นมา โดยมีจุดเริ่มต้น คือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดาหรือผู้เลี้ยงดู อันจะเป็น
ทางที่จะนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือความสามารถในการควบคุมตนเองเมื่อ
โตขึ้น ซึ่ง Mowrer ได้อธิบายว่า ทารกและเด็กเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดูตน โดยที่การเรียนรู้นี้จะเกิดใน
สภาพที่เหมาะสมเท่านั้น

การเรียนรู้ของทารกและเด็กจะเกิดขึ้นหลายระดับโดยอาศัยขั้นตอน ดังต่อไปนี้
จุดเริ่มต้นอยู่ที่การที่ทารกได้รับการบำบัดตามต้องการ เช่น เมื่อหิวก็ได้ดื่มนม ร้อนก็
ได้รับการอาบน้ำให้จากมารดาหรือผู้เลี้ยงดู เมื่อได้รับการบำบัดแล้วก็จะรู้สึกสบาย มีความพึงพอใจ
และมีความสุข ความรู้สึกนี้ของทารกจะรุนแรงมากและติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจน
เติบโตใหญ่ ต่อมาในขณะที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการจนรู้สึกพอใจและมีความสุขขึ้น สิ่ง
ที่ติดควบคู่กับเหตุการณ์นี้อยู่เสมอทุกครั้ง คือ การปรากฏตัวของมารดาหรือผู้เลี้ยงดู นั่นคือ ความสุข
ความพอใจของเด็กที่เกิดจากการได้รับการบำบัดความต้องการต่าง ๆ ก็จะถูกถ่ายทอดไปสู่มารดา
หรือผู้เลี้ยงดู ทำให้การปรากฏตัวของมารดาหรือผู้เลี้ยงดู ก่อให้เกิดความสุข ความพอใจแก่เด็ก
ได้ Mowrer จึงมีความเชื่อว่า ความรักและความพอใจมารดาหรือผู้เลี้ยงดูนั้น จะต้องเกิดด้วยการ
เรียนรู้เช่นนี้ โดยที่ความสุขความพอใจที่เป็นผลมาจากการบำบัดต้องเกิดขึ้นก่อน ถ้าไม่เกิด
เหตุการณ์เช่นนี้ในเด็ก เด็กก็จะไม่มีรากฐานในการที่จะเรียนรู้ที่จะรักและพอใจมารดาหรือผู้เลี้ยงดู
ตน ซึ่งเมื่อการเรียนรู้ในขั้นแรกเกิดขึ้นแล้วก็จะกลายเป็นรากฐานที่จะเรียนรู้ขั้นที่สองต่อไป

ต่อมามารดาหรือผู้เลี้ยงดู ย่อมมาควบคุมกับการอบรมสั่งสอนเด็กด้วยคำพูดหรือการกระทำ
ต่าง ๆ อยู่เสมอ ความสุขความพอใจของเด็กก็จะเกิดจากการเลียนแบบมารดาทั้งคำพูดและการ

กระทำ หรือทำตามที่มารดาสั่งสอน ความสุขความพอใจที่เกิดขึ้นก็จะมีลักษณะเป็นการให้รางวัล และชมเชยตัวเองโดยบุคคล โดยไม่ต้องหวังผลจากภายนอก เด็กจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูคนทั้งทางที่ดีและไม่ดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้ที่ตนรักพอใจ เช่น ถ้าเด็กเห็นมารดาสูบบุหรี่เสมอ เมื่อเด็กสูบบุหรี่บ้างก็จะมีความสุข ความพอใจ เพราะเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรัก ลักษณะที่แสดงถึงการมีวุฒิภาวะทางจิตของบุคคลนั้นจะปรากฏขึ้นในเด็กปกติที่มีอายุประมาณ 8-10 ขวบ และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่จะมีบรรลุมaturity ทางจิตอย่างสมบูรณ์ จึงเป็นผู้ที่สามารถควบคุมตนให้ปฏิบัติอย่างมีเหตุผลในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การตอบโต้เมื่อเด็กเกิดความคับข้องใจ หรือเมื่อเกิดความกลัวในการมีความรักและการมีอารมณ์ขัน ฉะนั้น ผู้ที่ขาดวินัยในตนเองเพราะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ตามที่กล่าวมาแล้ว จะกลายเป็นบุคคลที่ขาด ความยับยั้งชั่งใจในการกระทำ และอาจกลายเป็นผู้ทำผิดกฎเกณฑ์และกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอ ในรายที่รุนแรงอาจกลายเป็นอาชญากรรมเรื้อรัง หมดโอกาสที่จะแก้ไข

ฉะนั้น การเกิดวินัยในตนเองนี้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของบุคคล ซึ่งจะมีการพัฒนาไปเป็นลักษณะที่เด่นชัด ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลต่อไป

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม Piaget

Piaget กล่าวว่า จริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหามาจากกฎต่าง ๆ และกำหนดเป็นแนวทางของสังคม หรือพฤติกรรมระหว่างบุคคล กล่าวโดยสรุป จริยธรรม หมายถึง ความเข้าใจในแนวทางของการประพฤติดีประพฤติชอบทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป้าหมายสูงสุดของจริยธรรม คือ การแสดงออกในรูปของพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลของการกระทำในปัจจุบันและเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญา ซึ่ง Piaget ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ดังต่อไปนี้ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2548 : 67)

1. ขั้นก่อนจริยธรรม (แรกเกิด – 2 ปี) เป็นขั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อม และระเบียบกฎเกณฑ์ได้ การประพฤติปฏิบัติจะกระทำเพื่อสนองความต้องการทางร่างกาย
2. ขั้นปฏิบัติตามคำสั่ง (อายุ 2 – 8 ปี) เด็กสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม
3. ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ 8 ปีขึ้นไป) เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา ซึ่งเด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจประเมินความถูกต้องโดยดูจากเจตนาผู้กระทำและตั้งเกณฑ์ของตนเองได้

ทฤษฎีพัฒนาการเหตุผลทางจริยธรรมของ Kohlberg

(Kohlberg's Moral Development Theory)

Lawrence Kohlberg เป็นนักจิตวิทยาที่กำหนดทฤษฎีพัฒนาการเหตุผลทางจริยธรรมที่มีชื่อ ระบุว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นลำดับเช่นเดียวกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ Kohlberg มีความเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะต้องเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น โดยเริ่มจากขั้นแรกก่อน แต่ระยะเวลาในการอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งนั้นจะแตกต่างกันแล้วแต่บุคคล หรือบางคนอาจอยู่ในขั้นที่คาบเกี่ยวกันก็ได้พัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นเช่นเดียวกับพัฒนาการทางด้านการคิดและเหตุผล กล่าวคือ จะค่อย ๆ มีการเปลี่ยนแปลงในการแยกแยะถึงผลดีผลเสีย แล้วนำไปก่อให้เกิดการจัดระบบใหม่ที่จะนำไปสู่ขบวนการสมดุลของโครงสร้างในที่สุด Kohlberg ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งในแต่ละระดับจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อยดังต่อไปนี้

1. ระดับก่อนเกณฑ์ (Preconventional Level) ระดับนี้มี 2 ขั้นคือ

1.1 หลักการหลบหลีกการลงโทษ ช่วงอายุระหว่าง 0-7 ปี ขั้นนี้เด็กจะมีพัฒนาการคิดเชิงจริยธรรมในด้านของการประพฤติดีเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

1.2 หลักการแสวงหารางวัล ช่วงอายุระหว่าง 7-10 ปี ในขั้นนี้เด็กจะประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เพื่อให้ได้รับรางวัลและความพึงพอใจ

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ระดับนี้มี 2 ขั้นคือ

2.1 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ช่วงอายุระหว่าง 10-13 ปี วัยนี้จะปฏิบัติตามสิ่งที่สังคมเห็นดีงามหรือที่เรียกว่า "Good Boy/Good Girl Stage"

2.2 หลักการทำหน้าที่ทางสังคม ช่วงอายุระหว่าง 13-16 ปี วัยนี้จะรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมและรู้ว่าตนมีหน้าที่ต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดหรือคาดหวัง

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional Level)

3.1 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา ช่วงอายุ 16 ปี ขึ้นไปหรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยนี้จะสามารถเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดกับสิทธิของผู้อื่นสามารถบังคับควบคุมใจตนเองได้

3.2 หลักการยึดอุดมคติสากล ช่วงวัยผู้ใหญ่การคิดเชิงจริยธรรมในขั้นนี้ถือเป็นขั้นสูงสุดเพราะนอกจากจะมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนแล้วยังมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายอันปลายอันเป็นอุดมคติ

จากทฤษฎีที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาจริยธรรมของเด็กจะพัฒนาเป็น 2 ลักษณะ คือ เริ่มแรกจริยธรรมของเด็กจะขึ้นอยู่กับบทบาทของพ่อ แม่และบุคคลใกล้ชิด ต่อมาจริยธรรมของ

เด็กจะเกิดจากตัวของเด็กเองเมื่อเด็กมีพัฒนาการทางความคิดได้แก่ การเข้าใจ การรับรู้และการตัดสินใจเลือกมาใช้ด้วยตนเอง (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2544 : 69 - 70)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

เนตรทราย จันทร์ชมภู (2544, 8 - 15) ได้ทำการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura โดยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้โดยการเลียนแบบจากบุคคลอื่น เขากล่าวว่า “คนเรานั้นจะต้องเรียนรู้ที่จะสร้างพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมนั้นอาจเกิดมาจากประสบการณ์โดยตรงหรือมาจาก การสังเกต ปัจจัยทางกายภาพก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ซึ่งปัจจัยทางกายภาพและประสบการณ์มักแยกกันไม่ได้ง่ายนัก พฤติกรรมที่แสดงออกมาไม่สามารถแยกได้โดยเด็ดขาดมาจากปัจจัยด้านใด คือทั้ง 2 อย่างมีส่วนร่วมกัน สำหรับพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนก็ไม่มีรูปแบบตายตัว แต่เกิดมาจากการผสมผสานระหว่างองค์ประกอบหลายอย่างและจากหลายแหล่ง ดังนั้นเราจึงควรให้ความสำคัญกับตัวที่กำหนดกระบวนการทางพฤติกรรม”

Bandura (1986 : 16) เห็นว่า การเรียนรู้จากผลของการกระทำ (learning by Response Consequences) คือ พื้นฐานของวิธีการเรียนรู้ที่สำคัญได้มาจากประสบการณ์ที่เห็นการกระทำของคนอื่น ที่มีผลให้เห็นทั้งบวกและลบ และยิ่งเราเห็นทุก ๆ วัน ความรู้ที่ได้รับจะสะสมไว้และปรับปรุงไปเรื่อย ๆ โดยคนเราจะเลือกเฉพาะพฤติกรรมที่ส่งผลดีเท่านั้น พฤติกรรมที่คนเราเห็นนั้น (Response Consequences) มีหลายหน้าที่ ได้แก่

1. การให้ข้อมูล (Informative Function) คนเรามักจะสังเกตถึงผลของการกระทำที่เราทำออกไป แล้วดูว่าการกระทำไหนที่เหมาะสมกับสภาพ/สภาพการณ์ใด แล้วจึงเก็บไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติในอนาคต

2. การจูงใจ (Motivational Function) จากประสบการณ์ในอดีตจะเป็นตัวที่ทำให้คนเราสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าว่าสิ่งที่เราทำลงไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่เราในอนาคต ซึ่งผลที่เราคาดไว้ล่วงหน้าจะเป็นตัวกระตุ้นให้คนเราทำอะไรสักอย่าง

3. การเสริมแรง (Reinforcing Function) เป็นการทำหน้าที่เร่งให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ หากผลของการกระทำที่ได้ผลดี ซึ่งการเสริมแรง (Reinforcement) จะเป็นปัจจัยหลักที่จะให้ข้อมูล จะเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในอนาคต และจะเป็นตัวกระตุ้นมากกว่าเป็นกลไกในการเร่งให้แสดงพฤติกรรมออกมา ซึ่งคนเราไม่ค่อยจะเรียนรู้พฤติกรรมจากธรรมชาติที่ไม่เคยเห็นคนอื่นทำมาก่อน แต่มักจะเรียนรู้โดยดูคนอื่นทำมาก่อน ซึ่งการเสริมแรงมักเกิดพร้อม ๆ กับพฤติกรรมหลากหลาย ดังนั้นจึงยากที่จะบอกว่า การเสริมแรง (Reinforcement) นั้น เป็นปัจจัยที่สร้างพฤติกรรมขึ้นมาใหม่ หรือเป็นพฤติกรรมที่เรียนรู้มาก่อนแล้วจากการได้พบเห็น

Bandura ได้เสนอการเรียนรู้จากตัวแบบ (Learning Through Modeling) โดยเห็นว่า คนเรามักจะเรียนรู้พฤติกรรมมาจากตัวแบบ โดยการสังเกตคนอื่น ๆ แล้วค่อยมาคิดว่าเราจะแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ อย่างไร แล้วจึงค่อยลงมือกระทำ คนเรามักเรียนรู้จากตัวแบบว่าทำอย่างไร แล้วจึงเลือกเอาแต่สิ่งที่ดี ๆ และเหมาะสมมาแล้วค่อยแสดงออก ซึ่งตัวแบบนี้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ โดยทำหน้าที่ของการให้ข้อมูล คนเราจะดูตัวแบบเพื่อเป็นแนวในด้านพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยมีกระบวนการที่สำคัญ 4 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการเอาใจใส่ (Attention Processes) กระบวนการที่มนุษย์ใส่ใจและสนใจในการรับรู้พฤติกรรมของตัวแบบ กระบวนการนี้เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้จากการสังเกต และเป็นตัวกำหนดว่าจะเลือกสังเกตจากตัวแบบใด หรือเลือกพฤติกรรมใดจากตัวแบบนี้

ระดับของการเรียนรู้โดยการสังเกต ส่วนหนึ่งกำหนดโดยลักษณะพฤติกรรมของตัวแบบ (ความเด่นและความซับซ้อน) และยังขึ้นกับความสามารถของผู้ที่จะลอกเลียนแบบในการจัดเก็บข้อมูลว่าจะได้ประโยชน์อย่างไรจากสิ่งที่ได้พบเห็นมา รวมทั้งประสบการณ์ของผู้ที่จะลอกเลียนแบบที่จะช่วยในการตีความในสิ่งที่ผู้ที่จะลอกเลียนแบบได้เห็นและได้ยินมา

2. กระบวนการจดจำ (Retention Processes) เป็นกระบวนการรวบรวมรูปแบบพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบแล้วเก็บจำไว้ การสังเกตพฤติกรรมจากตัวแบบจะไม่มีอิทธิพลต่อบุคคลเลยถ้าจำพฤติกรรมที่สังเกตไม่ได้ การเก็บจำพฤติกรรมของตัวแบบเป็นความจำในรูปแบบสัญลักษณ์ ซึ่งจะกลายเป็นความจำที่ถาวร ความสามารถในการจำพฤติกรรมโดยใช้สัญลักษณ์นี้ ต้องอาศัยการเรียนรู้จากการสังเกตเป็นอย่างมาก

3. กระบวนการคัดลอกหรือการจำลองแบบ (Motor Reproduction Processes) เป็นกระบวนการแปลงมโนทัศน์ทางสัญลักษณ์ให้เป็นการกระทำที่เหมาะสม การกระทำที่เป็นแบบส่วนใหญ่นี้ นำเสนอเป็นมโนทัศน์และกฎของการกระทำที่เฉพาะเจาะจง การสร้างพฤติกรรมเป็นผลมาจากการจัดระยะการตอบสนองของการกระทำอย่างถูกต้องตรงตามมโนทัศน์ของการกระทำนั้น กระบวนการสร้างพฤติกรรมในระยะแรกจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการจับคู่ของมโนทัศน์ คือ เมื่อผู้สังเกตเริ่มแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบแล้ว จะมีการเปรียบเทียบการกระทำของตนกับมโนทัศน์เกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ถ้าผู้สังเกตมีมโนทัศน์ของพฤติกรรมถูกต้องมากเท่าไร การแสดงพฤติกรรมก็ยิ่งถูกต้องมากขึ้นเท่านั้น กระบวนการนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่จะแยกการแสดงพฤติกรรมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ (1) การรวบรวมความรู้ (2) การริเริ่ม (3) การตรวจสอบ หรือการติดตามผล (4) การปรุงแต่งให้ดี ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานข้อมูลย้อนกลับหรือผลของการตรวจสอบพฤติกรรมที่ได้แสดงออกไป

4. กระบวนการจูงใจ (Motivational Processes) เนื่องจากบุคคลจะไม่ทำพฤติกรรมทุกอย่างที่ได้เรียนรู้มา ทั้งที่มีความรู้ความสามารถพอที่จะรับและเก็บจำพฤติกรรมตามตัวแบบและแสดงออกมาได้ ซึ่งเป็นการแสดงถึงข้อแตกต่างของการเรียนรู้และการแสดงพฤติกรรมถ้าเรียนรู้ว่าพฤติกรรมนั้นให้ประโยชน์น้อยหรือเสี่ยงต่อการถูกลงโทษก็จะไม่แสดงพฤติกรรมออกมา แต่ถ้าพฤติกรรมให้ผลทางบวกก็เป็นตัวจูงใจให้แสดงพฤติกรรมออกมา

Bandura (1986 : 29 - 36) ได้เสนอว่า ในการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจะต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่สำคัญบางประการ คือ

1. วิเคราะห์การพัฒนาการของการแสดงพฤติกรรม การพัฒนาการลอกเลียนแบบของคนเรานั้นมี 2 ลักษณะ คือ การลอกเลียนแบบโดยทันที กับการลอกเลียนแบบโดยไม่ทันที หรือทิ้งช่วงเวลาออกไป กล่าวคือ การแสดงออกของเด็ก ๆ จะเป็นการเลียนแบบทันที แต่เมื่อมีการพัฒนาทักษะทางด้านสัญลักษณ์และการแปลมากขึ้น คือมีอายุมากขึ้น การแสดงออกจะไม่เกิดขึ้นทันที แต่จะแสดงออกเวลาอื่น การศึกษาถึงพัฒนาการการลอกเลียนแบบจึงมองว่า อายุเป็นตัวชี้ถึงพัฒนาการทางด้านความรู้ ซึ่งในทัศนะของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนั้น การเรียนรู้โดยการสังเกตไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะสิ่งที่ไม่คุ้นเคย ข้อมูลในการแสดงออกใหม่ ๆ ได้มาจากการสังเกตตัวแบบ รวมทั้งจากผลของพฤติกรรมของคนอื่น และในเด็กเองก็ทำตามหากมีทักษะและมีพัฒนาการพอเด็กก็จะเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่โดยคุณอื่นทำ แต่ถ้าเป็นพฤติกรรมที่คุ้นเคยก็ง่ายต่อการเรียนรู้มากกว่าของใหม่

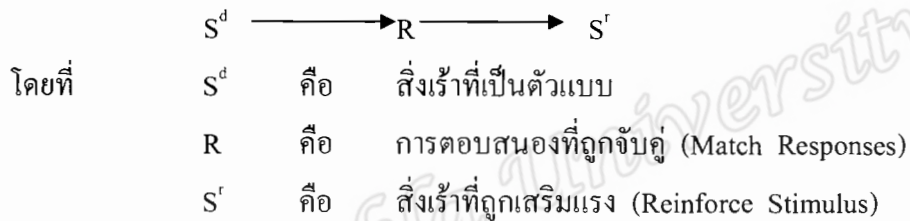
2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบของตัวแบบการแสดงพฤติกรรม ในเรื่องการเรียนรู้โดยการสังเกตนั้นขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงของสัญลักษณ์ได้ดีหรือไม่ของแต่ละบุคคล บุคคลที่มีความสามารถในการแปลความทางสัญลักษณ์ได้ดี มักจะมีการแสดงออกที่ทิ้งช่วงไม่ทำตามตัวแบบที่เห็นทันที ส่วนบุคคลที่มีการแปลความทางสัญลักษณ์ได้ไม่ดีจะเรียนรู้การกระทำแบบง่าย ๆ จากตัวแบบและสามารถทำตามตัวแบบได้ทันทีหรือแค่ช่วงสั้นหลังจากที่ตัวแบบทำตัวอย่าง

3. สถานะของการรวมตัวของพฤติกรรมในการเรียนรู้โดยการสังเกต คือ แบบแผนใหม่ of พฤติกรรมถูกสร้างโดยการจัดระบบพฤติกรรมกระทำเหล่านั้นให้มีรูปแบบสำคัญที่แน่นอน ในทฤษฎีเสริมแรง (Reinforcement) มีข้อสมมติว่า องค์ประกอบของการกระทำถูกเลือกมาจากการกระทำที่เปิดเผย หรือการทำตัวอย่างให้เห็น ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม พฤติกรรมจะถูกเรียนรู้ในรูปสัญลักษณ์ โดยผ่านกระบวนการทดลองของข้อมูลก่อนที่จะแสดงออกมา คนเราจะสังเกตพฤติกรรมที่ปรารถนาของตัวแบบแล้วกำหนดว่า องค์ประกอบของการกระทำนั้นจะเชื่อมและนำมาจัดลำดับในการสร้างพฤติกรรมใหม่ ๆ อย่างไร หรือกล่าวได้ว่า คนเราจะทำอะไรนั้นขึ้นกับความคิดเป็นลำดับแรกไม่ใช่ดูผลของการกระทำ การเรียนรู้โดยการสังเกตแต่ไม่ได้แสดง

พฤติกรรมออกมาอาจจะถูกเก็บไว้เป็นข้อมูลมากมาย ดังนั้นเมื่อเห็นตัวแบบทำพฤติกรรมแปลก ๆ ผู้สังเกตจะอธิบายได้ว่าพฤติกรรมใดถูกต้องและสามารถแสดงพฤติกรรมออกมาได้ไม่ค่อยมีข้อผิดพลาด เพราะการเรียนรู้มักมาจากการกระทำ ซึ่งผลการทดลองหลายวิธีพบว่า คนเราเรียนรู้โดยการดูก่อนที่จะกระทำ

4. บทบาทของการเสริมแรง (Reinforcement) ในการเรียนรู้โดยการสังเกต มีทฤษฎีที่เน้นการเสริมแรง ที่มีสมมติฐานว่า การผสมผสานการตอบสนอง (Match Responses) นั้น ต้องได้รับการเสริมแรง (Reinforce) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ถ้าจะวิเคราะห์ทฤษฎีการวางเงื่อนไขโดยลงมือกระทำ ซึ่งกล่าวว่าการเรียนรู้เกิดจาก 3 องค์ประกอบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์ของทฤษฎีการวางเงื่อนไขโดยลงมือกระทำ

การเรียนรู้โดยการสังเกตจะบรรลุผลโดยการเสริมแรง (Reinforcement) ต่าง ๆ และเมื่อการกระทำที่ออกมาสอดคล้องกับของตัวแบบ การเสริมแรงจะเป็นบวก หากผิดไปจากตัวแบบจะถูกลงโทษ เป็นต้น

แต่แนวคิดดังกล่าวอาจใช้ไม่ได้กับการเรียนรู้โดยการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้ทำตามตัวแบบ แต่อาจจะแสดงออกในเวลาต่อมา ภายในเงื่อนไข การตอบสนองที่ถูกจับคู่ (R) และสิ่งเร้าที่ถูกเสริมแรง (S^r) จะหายไประหว่างที่เรียนรู้ ส่วนสิ่งเร้าที่เป็นตัวแบบ (S^d) จะหายไปเมื่อพฤติกรรมที่เรียนรู้มาแสดงออกครั้งแรก การวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ที่คนเรียนรู้อีก่อนอาจจะไม่แสดงออกมาทันที

ดังนั้น การเสริมแรง จึงมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตเห็นแบบอย่างที่เกิดขึ้นก่อนมากกว่าเป็นผลที่ตามมา การรู้พฤติกรรมของตัวแบบจะมีผลต่อการสร้างผลที่ตามมาได้อย่างมีคุณค่ามากขึ้น หรือหากมีการลงโทษเกิดขึ้น ก็ยังช่วยให้การเรียนรู้โดยการสังเกตต้องทำอย่างละเอียดรอบคอบมากขึ้น และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจะช่วยทำให้เราจำในสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้แม่นยำขึ้น โดยกระตุ้นให้มีการกำหนดรหัสและชักจูงพฤติกรรมนั้นอย่างสม่ำเสมอ ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม การเสริมแรงจึงเป็นเพียงอำนวยความสะดวกมากกว่าจะเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น

เช่น บางคนไม่จำเป็นต้องมีการเสริมแรง หากเราตั้งใจต่อพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกในเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

5. กระบวนการของตัวแบบ และการแปลข้อมูลในการตอบสนอง (The Modeling Processes and Transmission of Response Information) อิทธิพลของการแสดงออกของพฤติกรรมเป็นเรื่องการถ่ายทอดข้อมูล ทั้งนี้ตัวแบบจะสังเคราะห์การตอบสนองให้เป็นรูปแบบใหม่ ๆ แก่ผู้สังเกตได้อย่างไร ซึ่งการถ่ายทอดอาจจะออกมาในรูปของการแสดงออกทางร่างกาย รูปภาพ หรือเสียง การเรียนรู้ทางสังคมจะเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมโดยตรงจากที่ตัวแบบแสดงออกมาในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางสังคม คือ ความหลากหลายของตัวแบบต่าง ๆ และขึ้นอยู่กับพื้นฐานกระบวนการแสดงพฤติกรรม คือ พฤติกรรมจะถูกถ่ายทอดโดยผ่านคำพูด รูปภาพ หรือการแสดงต่าง ๆ ซึ่งแต่ละวิธีจะมีประสิทธิภาพต่างกัน และดึงดูดความสนใจได้ต่างกัน เช่น คนจะอ่านหนังสือได้ไม่นาน แต่ดูโทรทัศน์ได้นานกว่า และขึ้นอยู่กับความรู้ของผู้รับอย่างมากด้วย

6. ขอบเขตอิทธิพลของตัวแบบการแสดงพฤติกรรม อิทธิพลของการแสดงจะแพร่พฤติกรรมรวมทั้งสร้างพฤติกรรมใหม่ ๆ ขึ้นด้วย โดยผ่านกระบวนการตัวแบบเชิงนามธรรม (Abstract Modeling) ซึ่งคนเราจะสามารถนำไปสร้างพฤติกรรมได้นอกเหนือจากสิ่งที่เขาเห็นและได้ยินมา กล่าวคือ กระบวนการตัวแบบเชิงนามธรรม เป็นการที่คนเราสังเกตและจดจำในสิ่งที่คนอื่นทำก่อน แล้วรวบรวมสร้างขึ้นเป็นพฤติกรรม จะนำไปทดลองใช้ภายใต้เงื่อนไขที่เขาได้เห็นมา แต่ก็ได้ลอกเลียนมาทั้งหมดเพราะเขาจะต้องนำมาประยุกต์เข้ากับสภาพ/สถานการณ์ที่แตกต่างไปและไม่คุ้นเคย ซึ่งเป็นการที่คนเราจะดึงข้อมูลในส่วนที่เหมือนกันจากตัวแบบที่หลากหลายแล้วนำมาสร้างเป็นกฎที่มีโครงสร้างคล้ายของเดิม และผู้สังเกตจะนำออกมาใช้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมือนกัน ถึงแม้ว่าคนเราจะไม่เคยเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมดังกล่าวที่ใดมาก่อน

7. การแสดงพฤติกรรมเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากในการสร้างกฎแห่งพฤติกรรม เพราะในการสังเกตนั้น ผู้สังเกตจะได้มาซึ่งกฎ/หลักต่าง ๆ ได้เรียนรู้หลายอย่าง ได้แนวคิด กลยุทธ์ในการจัดการข้อมูล ได้ความรู้ ได้มาตรฐานในการปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการตัวแบบเชิงนามธรรมจะเป็นตัวที่มาช่วยอธิบายกฎเหล่านี้ และกระบวนการตัดสินใจด้านศีลธรรม (Moral Judgment) เป็นอีกสาขาหนึ่งที่น่ากระบวนการตัวแบบเชิงนามธรรมมาใช้เพื่อทดสอบความคาดหมายที่ได้จากทฤษฎีทางเลือก ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมองว่า กระบวนการตัดสินใจด้านศีลธรรมเป็นเสมือนเครื่องตัดสินใจทางสังคมที่ตั้งอยู่บนหลักการของปัจจัยต่าง ๆ ที่จะช่วยบรรเทาหรือตัดสินใจการกระทำที่ผิด ซึ่งเกณฑ์ประเมินหลายมิตินั้นรวมอยู่ในลักษณะของผู้กระทำผิด ลักษณะที่กระทำผล

ที่ตามมาทั้งฉับพลันและผลในระยะสั้น สภาพที่เกิดเหตุการณ์นั้น เงื่อนไขการจูงใจ และประเภทของคนที่ตกเป็นเหยื่อ ฯลฯ อิทธิพลของตัวแบบจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเหตุผลทางศีลธรรม คนเราหากไม่เข้าใจความคิดของการแสดงเหล่านั้นก็มักจะไม่มีอะไรเกิดขึ้น ทักษะทางความรู้จะเป็นตัวกำหนดสิ่งที่เขาได้รับจากการแสดง

8. ตัวแบบเชิงสร้างสรรค์ (Creative Modeling) การสร้างแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ ใด ๆ นั้น จะมาจากการดูตัวต้นแบบก่อน คนเราจะรวบรวมแง่มุมต่าง ๆ ของตัวแบบที่หลากหลายนำมาจากหลายแหล่งแล้วมาผสมผสานเป็นรูปแบบของตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่คนเราแต่ละคนจะรับมาไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของแต่ละบุคคล

9. การแพร่กระจายของนวัตกรรม (Diffusion of Innovation) ตัวแบบมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความคิดใหม่ ๆ และข้อปฏิบัติทางสังคม หรือถ่ายทอดจากสังคมหนึ่งไปยังสังคมอื่น รูปแบบการถ่ายทอด/เผยแพร่ คือ แนะนำพฤติกรรมใหม่ ๆ โดยใช้ตัวอย่างเด่น ๆ รับพฤติกรรมนั้นไปอย่างรวดเร็ว ความคงอยู่หรือลดลงของสิ่งนั้น ซึ่งรูปแบบของการถ่ายทอดจะคล้ายกันแต่ต่างวิธีการถ่ายทอดความเร็วและขอบเขตของการรับมา และระยะเวลาของการคงอยู่ของสิ่งแปลกใหม่นั้น ๆ ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแบ่งแยกกระบวนการในการเผยแพร่ และในสิ่งที่คิดค้นใหม่ ๆ นั่นคือ การได้มาซึ่งพฤติกรรมใหม่ ๆ และการนำไปใช้ใน ทางปฏิบัติในเรื่องของการได้มา ตัวแบบจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดพฤติกรรมใหม่ ๆ ปัจจัยที่มีผลต่อความเร็วของการเผยแพร่นี้เป็นปัจจัยเดียวที่กำหนดตัวพฤติกรรมการเรียนรู้

โดยสรุป ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ได้นำเสนอถึงการแสดงพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้จากตัวแบบ ซึ่งตัวแบบที่บุคคลหนึ่งพบเห็นมีมากมายหลายตัวแบบ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดให้บุคคลจะเลือกที่แสดงพฤติกรรมที่รับมานั้น ได้แก่ แรงกระตุ้น ความพอใจที่คาดว่า จะได้รับประโยชน์จากการสังเกตคุณค่าทางประสบการณ์ ความเสี่ยงที่คาด การประเมินตนเอง อุปสรรคทางสังคม และข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ ซึ่งอิทธิพลแต่ละตัวจะมีความแตกต่างกัน ที่สำคัญมี 3 ปัจจัยหลัก คือ (1) ตัวแบบ (Modeling) เป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดพฤติกรรมใหม่ ๆ (2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจะมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมที่รับมา (3) เทคโนโลยีทางการสื่อสาร จะมีบทบาทต่อการแพร่กระจายอย่างมาก และบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบที่ได้เรียนรู้มามากน้อย ช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับพื้นฐานของแต่ละบุคคล แต่ในแง่การแสดงความคิดเห็นแล้ว บุคคลจะเกิดความคิด ความเชื่อ และความชอบขึ้นมาก่อน แต่ก็ยืนยันไม่ได้ว่าการแสดงออกที่คนเราเรียนรู้จะแสดงออกในลักษณะใด เพราะเป็นลักษณะ ส่วนบุคคลหรือเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ และเพื่อให้มีมาตรฐานทางศีลธรรม ดังนั้น ในการศึกษาผลของการที่ผู้นำเสนอสื่อ (ตัวแบบ) แต่ละแบบที่นำเสนอ เช่น เสนอความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาบ้าให้แก่กลุ่มนักเรียน ได้

ศึกษาแล้วจึงวัดเพียงความคิดเห็นของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งความคิดเห็นของบุคคล เป็นพื้นฐานที่จะ
ทำให้บุคคลมีทัศนคติต่อเรื่องนั้น ๆ และแสดงพฤติกรรมออกมาในทิศทางนั้น

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory)

Bandura ที่ได้อธิบายถึงแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ไว้ดังนี้ คือ

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เชื่อว่าเกิดการเรียนรู้แล้วคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
ภายใน เช่น ความคิด ความเชื่อ การรับรู้ ฯลฯ โดยไม่จำเป็นต้องแสดงออกมาเป็นการกระทำ หาก
บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายในแล้วเขาจะยอมแสดงพฤติกรรมภายนอกออกมาเมื่อมีโอกา
ส โดยพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงจะถูกกำหนดจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อม
(Environment) และปัจจัยภายในตัวคน (Personal Factor) ซึ่งในการกำหนดระหว่างปัจจัยเป็น
ลักษณะของการกำหนดซึ่งกันและกัน (Triadic Dynamic and Reciprocal) เรียกว่า Reciprocal
Determinism และระหว่างสภาพแวดล้อมกับปัจจัยส่วนบุคคล เป็นกระบวนการที่เป็นปฏิสัมพันธ์
ระหว่างความสมหวัง ความเชื่อ ความสามารถของบุคคลที่ถูกพัฒนา และปรับเปลี่ยนเนื่องจาก
อิทธิพลของสังคมซึ่งเป็นแหล่งข้อมูล กระตุ้นการตอบสนองทางอารมณ์โดยผ่านตัวแบบการสอน
การชักจูงทางสังคม บุคคลจะมีการโต้ตอบแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม เนื่องมาจากลักษณะทาง
กายภาพ เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ ความดึงดูดของรูปร่างหน้าตา

Bandura กล่าวว่า บุคคลเป็นทั้งผู้ผลิต และผลผลิต จากสภาพแวดล้อม พฤติกรรมสามารถ
เปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมรอบตัว ในทฤษฎี Social Cognitive Theory นี้ Bandura ได้
กำหนดให้บุคคลมีความสามารถขั้นพื้นฐาน 5 อย่าง ดังนี้

1. ความสามารถทางสัญลักษณ์ (Symbolizing Capability) บุคคลมีความสามารถของ
กระบวนการทางปัญญาในการสร้างความหมาย สร้างสัญลักษณ์ และเก็บจำข้อมูลต่าง ๆ ไว้ใน
ความจำที่สามารถดึงออกมาใช้ได้ในอนาคต ด้วยกระบวนการนี้ทำให้บุคคลมีความสามารถที่จะใส่
ใจเก็บจำข้อมูลต่าง ๆ ได้

2. ความสามารถในการสังเกต (Vicarious Capability) เป็นความสามารถของบุคคลที่จะ
เกิดการเรียนรู้ จากการสังเกตการกระทำของคนอื่น ซึ่งช่วยให้บุคคลพัฒนาความคิดที่ว่าพฤติกรรม
ใหม่เกิดขึ้นได้อย่างไร โดยไม่จำเป็นต้องลงมือทำด้วยตนเอง ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจะถูกใส่
รหัสเป็นสัญลักษณ์ การเรียนรู้แบบนี้แตกต่างจากการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกที่ใช้เวลาและอาจมี
อันตรายในบางพฤติกรรม

3. ความสามารถในการคาดการณ์ (Forethought Capability) ทฤษฎีนี้อธิบายไว้ว่า พฤติกรรมของบุคคลมีจุดมุ่งหมาย และกำกับได้โดยการคาดการณ์ที่บุคคลสามารถจงใจตนเอง และ นำทางพฤติกรรมได้ด้วยตนเอง โดยบุคคลสามารถคาดหวังว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นอาจจะเกิด กับตนเองได้ถ้าแสดงพฤติกรรมเช่นเดียวกับเขา นอกจากนี้บุคคลยังสามารถประเมินผลกระทบที่เกิด หลังจากระทำได้ด้วยความพึงพอใจหรือมีคุณค่าหรือไม่เพียงไร

4. ความสามารถในการกำกับตนเอง (Self-Regulatory Capability) คือการที่บุคคล สามารถควบคุมความคิด ความรู้สึก การตั้งใจ และการกระทำได้ด้วยตนเอง การกำกับตนเองเป็น กลไกควบคุมภายในที่ทำหน้าที่กำกับว่า ควรแสดงพฤติกรรมอะไร และจัดหาผลกรรมด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพิงคนอื่น

5. ความสามารถในการโต้ตอบตนเอง (Self-Reflective Capability) เป็นความสามารถที่ เอื้อให้บุคคลวิเคราะห์ความสามารถของตนเองว่าทำอะไรได้หรือไม่ และระดับใด กระบวนการที่ สำคัญ คือ การรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งเป็นการที่บุคคลพัฒนาการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถ ของตนเองในการจะนำไปสู่ความสำเร็จ รวมทั้งมีการใช้ความพยายามที่ทุ่มเทกับการกระทำที่เชื่อว่า ตนมีความสามารถ

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม เน้นแนวคิด เกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการสังเกตว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน ซึ่งเป็น ผลมาจากการสังเกต การฟัง การอ่าน เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนอื่น หรือเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสังเกต การกระทำและการเสริมแรงที่บุคคลอื่นได้รับ กระบวนการนี้เรียกว่า (Vicarious Reward) หรือ (Vicarious Experience) (ปณิตา นิรมล, 2546 : 12-15)

การส่งเสริมปลูกฝังความมีระเบียบวินัย

การส่งเสริมปลูกฝังความมีระเบียบวินัย จะช่วยให้เด็กรู้จักใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมี ความสุข ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะต้องมีหลักเกณฑ์ในการส่งเสริมปลูกฝัง และสร้างความมี ระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นกับเด็ก โดยทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู จะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็น แบบอย่างที่ดีแก่เด็ก โดยการที่ไม่เคร่งครัด ยึดติดกับกฎหรือระเบียบจนเกินไป และที่สำคัญทั้งครู และพ่อแม่จะต้องรู้วิธีการตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของเด็ก จึงจะทำให้การส่งเสริม ปลูกฝังความมีระเบียบวินัยได้ผลดี ซึ่งแนวทางในการส่งเสริมปลูกฝังความมีระเบียบวินัย ได้มีผู้ เสนอแนะไว้หลายท่านด้วยกัน ดังนี้

ชาติชาย พิทักษ์ชนาคม (2544 : 283-286) ได้เสนอรูปแบบในการส่งเสริมหรือปลูกฝัง ความมีระเบียบวินัยไว้ ดังนี้

1. รูปแบบการฝึก (Training Model) เป็นรูปแบบที่ต้องการให้พฤติกรรมของนักเรียนมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำหนดได้โดยอัตโนมัติ แต่พฤติกรรมเหล่านั้นจะเกิดขึ้นได้ก็โดยอาศัยการฝึกเป็นหลัก เช่น การยกมือเพื่อตอบคำถาม การเข้าแถวเพื่อเดินเข้าหรือออกจากห้องเรียน หรือการขออนุญาตเพื่อลุกจากที่นั่ง เป็นต้น

2. รูปแบบการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification Model) เป็นวิธีการที่นำเอาหลักการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขมาใช้พัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน ประเด็นสำคัญอยู่ที่การให้แรงเสริมทางบวกแก่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา แต่จะเพิกเฉยหรือไม่ยอมรับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

3. รูปแบบพลวัตจิต (Psychodynamic Model) เป็นรูปแบบที่มีฐานอยู่บนความคิดที่ว่า การทำความเข้าใจนักเรียนเป็นการแก้ปัญหากระเปียบวินัย ซึ่งเป็นรูปแบบที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญกับสุขภาพจิตและการปรับตัวของนักเรียน ซึ่งการที่จะเข้าใจได้นั้นต้องอาศัยการศึกษาเพื่อหาสาเหตุทางอารมณ์ที่ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ผิดปกติ

4. รูปแบบพลวัตกลุ่ม (Group Dynamic Model) เป็นรูปแบบที่มีจุดเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างสมาชิกภายในห้องเรียน ซึ่งการที่จะใช้รูปแบบพลวัตกลุ่มให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการกับระเบียบวินัยของนักเรียนได้นั้น จำเป็นที่ครูต้องมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ ครูสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนได้พร้อม ๆ กัน และมีความคล่องแคล่วในการใช้เวลาเพื่อให้การควบคุมห้องเรียนของครูนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. รูปแบบความเจริญทางสังคมและส่วนตัว โดยรูปแบบชนิดนี้จะเน้นการปลูกฝังระเบียบวินัยแห่งตน ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญของผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิต ซึ่งความสามารถในการบรรลุถึงความมีระเบียบวินัยแห่งตนนี้ มาจากประสบการณ์ในวัยเด็ก โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างทารกกับมารดาหรือผู้เลี้ยงดู อันเป็นทางที่จะนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือความสามารถในการควบคุมตนเองได้เมื่อโตขึ้น โดยจะปรากฏในเด็กปกติที่มีอายุ 8-10 ปี และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่

กรมวิชาการ (2540 : 24 - 28) ได้กล่าวถึงการสร้างหรือพัฒนานักเรียนให้มีระเบียบวินัยไว้ดังนี้ คือ

1. ครูปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างของการเป็นผู้อยู่ในระเบียบวินัย เช่น แต่งกายสุภาพ เรียบร้อย มาปฏิบัติงานแต่เช้า ทั้งเศษขยะในถังขยะ เป็นต้น

2. สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในระเบียบวินัย ได้แก่ ทำภาพโปสเตอร์การ์ตูนเตือนในเรื่องความมีระเบียบวินัยในลักษณะต่าง ๆ ติดไว้ตามระเบียบตรงบันไดของทุกอาคารทุกชั้น จัดป้ายนิเทศหน้าห้องเรียน โดยนำภาพแสดงถึงความมีระเบียบวินัยในลักษณะต่าง ๆ มาติด เป็นต้น

3. จัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของระเบียบวินัย เช่น ให้นักเรียนดูภาพที่แสดงว่ามีระเบียบวินัย และแสดงความคิดเห็นต่อภาพนั้น ให้นักเรียนดูภาพที่แสดงว่าไม่มีระเบียบวินัย และแสดงความคิดเห็นต่อภาพดังกล่าว เป็นต้น

4. จัดกิจกรรมให้นักเรียนประเมินได้ว่า พฤติกรรมใดเป็นการปฏิบัติตามระเบียบวินัยและพฤติกรรมใดขัดต่อระเบียบวินัย

5. จัดกิจกรรมให้นักเรียนตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการมีระเบียบวินัยและโทษของการขาดระเบียบวินัย

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2551 : 30 - 118) ได้เสนอแนะแนวทางในการสร้างวินัยของเด็กไว้ดังต่อไปนี้

1. จะต้องเริ่มสร้างวินัยตั้งแต่เด็กแรกเกิด
2. ตกลงให้ได้ว่าจะใช้เกณฑ์อะไรในการสร้างวินัยแก่เด็ก
3. จัดกลุ่มความประพฤติที่เด็กทำ
4. อย่าสร้างกฎมากมายเกินไป
5. พึงระลึกว่ากฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับนั้นควรจะสมเหตุสมผล ยุติธรรม เหมาะสมกับอายุและความสามารถของเด็ก
6. ความสุขและความรักไม่เพียงพอที่จะทำให้เด็กเป็นบุคคลที่มีคุณภาพได้ การฝึกอบรมทางวินัยจำเป็นอย่างยิ่งแก่เด็ก
7. แสดงความรักของที่มีต่อเด็กให้เขาได้รับรู้เพื่อเขาจะได้เรียนรู้ที่จะรักและเคารพตอบ
8. สร้างอิสรภาพที่มีขอบเขตให้แก่เด็ก
9. พยายามส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ที่จะเข้าใจชีวิตและสภาพแวดล้อม
10. อธิบายเหตุผลเมื่อจะสร้างวินัยให้เด็ก
11. พึงให้เข้าใจในสิ่งที่เด็กพยายามจะบอก
12. ปลุกฝังนิสัยที่ดีให้แก่เด็กด้วยกิจวัตรประจำวัน
13. เมื่อเด็กทำผิดให้ถามว่าอะไรผิด อย่าถามว่าทำไมเด็กจึงทำผิด
14. พยายามส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีของเด็กให้เกิดบ่อย ๆ โดยให้คำชมและให้กำลังใจ
15. พุ่มพลงเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีของเด็ก
16. ใช้วิธีเมินเฉยกับพฤติกรรมที่ไม่ดีของเด็ก
17. ให้เด็กได้เรียนรู้ถึงผลการกระทำของเขาทันทีที่เขาทำสิ่งนั้นเสร็จสิ้นลง
18. หาทางยุติพฤติกรรมที่ไม่ดีของเด็กในขณะที่กำลังเริ่ม
19. มีความสม่ำเสมอในการอบรมเด็ก

20. ถ้าจะบอกให้เด็กทำสิ่งใด ให้พูดอย่างชัดเจนและมั่นใจในสิ่งที่พูดกับเขา
21. บอกให้เด็กรู้อย่างชัดเจนว่าเขาทำอะไรได้และทำอะไรไม่ได้

ส่วนวิธีการสร้างวินัยเด็กของ Canter มี 5 ขั้น ดังนี้

1. ครูไม่ควรคาดหวังในทางลบต่อเด็ก เช่น เด็กคนนี้ซุกซน ทั้งนี้เนื่องจากครูสามารถช่วยให้เด็กประพฤติในทางที่เหมาะสมได้
2. ฝึกหัดการใช้การมีวินัยอย่างเข้มงวด
3. เรียนรู้การจำกัดขอบเขต ครูจะต้องรู้ว่าครูต้องการให้เด็กประพฤติอย่างไร มีขอบเขตแค่ไหน
4. การติดตามผลอันมีขอบเขต ครูต้องมีพฤติกรรมที่เหมาะสมเมื่อเด็กปฏิบัติตามกฎและไม่ปฏิบัติตามกฎ
5. ใช้มาตรการในทางบวก เช่น ได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากครู ให้สิทธิพิเศษให้ของรางวัล ฯลฯ นอกจากนี้ควรย้ำเรื่องกฎเกณฑ์ อธิบายให้เด็กฟังถึงเหตุและผล (हररररर नीलवीशेरर, 2536 : 29-31)

จะเห็นว่าการปลูกฝังหรือสร้างเสริมวินัยในตนเองให้แก่เด็กนั้นมิใช่หน้าที่หรือความรับผิดชอบของผู้ใดผู้หนึ่งหรือสถาบันใดสถาบันหนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องอาศัยความร่วมมือและรับผิดชอบจากหลายฝ่ายด้วยกัน โดยเริ่มตั้งแต่จากครอบครัวที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดต่อมาก็คือโรงเรียนซึ่งมีครูผู้อบรมสั่งสอนและให้ความรู้ทางจริยธรรมแก่เด็ก รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคมของเด็ก คือสื่อมวลชน พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา หรือแม้แต่กลุ่มเพื่อนก็มีส่วนในการช่วยพัฒนาวินัยในตนเองให้แก่เด็กด้วย

ครูผู้สอนซึ่งเป็นกำลังหลัก ในการอบรมให้เด็กมีวินัย ต้องเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เด็กวินัยในตนเอง มีคุณธรรม จริยธรรม เกิดขึ้นให้จงได้ การพัฒนาการของเด็กที่จะควบคุมตัวเองได้นั้น จำเป็นต้องเริ่มจากการวางเงื่อนไขกฎเกณฑ์ เพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามและแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมได้ต่อไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญ และต้องสอดแทรกการมีวินัยในตนเองไปในทุก ๆ กิจกรรมการเรียนการสอน

นิทาน

ความหมายของนิทาน

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้คำจำกัดความและอธิบายความหมายของนิทาน ดังนี้
 กิ่งแก้ว อรรถากร (2534 : 448) กล่าวว่า นิทานคือ เรื่องเล่าทั่วไปมิได้ตั้งใจแสดงประวัติ
 ความเล่าเป็นมาอะไร จุดใหญ่ต้องการเพื่อความสนุกสนาน แต่บางครั้งก็สอดแทรกคติเพื่อสอนใจ
 จันทรเพ็ญ สุภาพล (2535 : 26) กล่าวว่า นิทานหมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา โดย
 อิงความจริงหรือจินตนาการ มีวัตถุประสงค์ให้เกิดความสนุกสนานและแฝงความคิดสอนใจเพื่อให้
 ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้จากเนื้อเรื่องในนิทาน

ทรงพร สุทธิธรรม (2534 : 56) กล่าวว่า นิทานหมายถึง เรื่องราวที่เล่าต่อกันมาหรือแต่งขึ้น
 โดยมีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนาน หรือสอดแทรกแนวคิด คุณธรรม ลักษณะที่ฟังประสงค์แก่
 เด็กเพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้เหมาะสมในการดำรงชีวิตในสังคม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่านิทานหมายถึง เรื่องราวที่เล่ากันมาหรือแต่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์
 เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน และแฝงความคิดสอนใจ หรือสอดแทรก คุณธรรม ลักษณะที่ฟัง
 ประสงค์ เพื่อให้ผู้ฟังนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติตนที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม

ประเภทของนิทาน

วรรณิ ศิริสุนทร (2539 : 13-19) ได้แบ่งนิทานสำหรับเด็กออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. นิทานพื้นบ้าน (Folk tales) เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน จนภายหลัง
 มีการเขียนขึ้นตามเค้าเดิมบ้าง จดจำเรื่องราวมาเขียนขึ้นบ้าง ไม่ปรากฏว่าผู้แต่งดั้งเดิมเป็นใครมักจะ
 กล่าวอ้างว่าเป็นของเก่าแล้วเอามาเล่าใหม่ นิทานพื้นบ้านแบ่งออกเป็นชนิดใหญ่ ๆ ดังนี้

1.1 นิทานเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ (Talking beast tales) มีตัวละครเป็นสัตว์พูดจาโต้ตอบ
 กัน บางครั้งสัตว์ก็พูดจาโต้ตอบกับคนด้วย

1.2 นิทานไม่รู้จบ (Cumulative Tales) เป็นนิทานเรื่องธรรมดาพื้นๆ แต่เนื้อเรื่องมี
 การกระทำต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ และซ้ำๆ กัน

1.3 นิทานตลกขบขัน (The drolls หรือ Humorous Tales) เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็น
 ทำนองไร้สาระหรือโง่เขลาและแปลกประหลาด ขวนให้เป็นเรื่องตลกขบขัน บางครั้งก็เป็นเรื่อง
 การใช้ปฏิภาณไหวพริบ

1.4 นิทานอธิบายเหตุ (Pourquoi stories Tales that Tell why) ส่วนใหญ่นิทานพื้นบ้าน
 ชนิดนี้มีเรื่องอธิบายหรือตอบคำถามของเด็กๆ ว่า... “ทำไม...?” ส่วนใหญ่อธิบายเกี่ยวกับลักษณะ

ของสัตว์หรือขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในชาติต่างๆ บางครั้งก็เกี่ยวกับธรรมชาติ

1.5 เทพนิยาย (Fairy tales) บางครั้งเรียกว่า นิทานเกี่ยวกับเวทมนต์คาถา (Tales of magic) ลักษณะของนิทานชนิดนี้ที่เห็นเด่นชัด คือมักยาวซับซ้อน หรือมีผู้วิเศษสามารถทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ได้ อย่างที่คนธรรมดาไม่สามารถทำได้

2. นิทานสอนคติธรรม (Fables) มีลักษณะเป็นนิทานสั้นๆ ตัวละครมีทั้งคนและสัตว์ มีบทบาทเหมือนคน มีแกนเรื่องแกนเดียว มีโครงเรื่องง่ายและสั้น และต้องให้บทเรียนที่สอนใจ เป็นข้อสรุปที่ชัดเจน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 นิทานเทียบสุภาษิต เป็นนิทานที่มักยกสุภาษิตตั้งเป็นโคลง 1 บท แล้วมีนิทานเปรียบเทียบได้กับโคลงนั้น

2.2 นิทานชาดก เป็นนิทานสอนคติธรรมของอินเดีย ซึ่งคำว่า ชาดก มาจากภาษามคธ แปลว่า เกิดแล้ว คือหมายถึงเรื่องราวของพระพุทธเจ้าและพระสาวกที่เกิดขึ้นมาแล้วในชาติก่อน ๆ

3. นิทานปกรณัม (Myth) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์และเรื่องราวในบรรพกาลเกี่ยวกับพื้นโลก ท้องฟ้า และพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์มีเทพเจ้าเป็นผู้ควบคุมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ มีพลังอำนาจทางเวทมนต์คาถา

4. มหาकाพย์และนิทานวีรบุรุษ (Epic and Hero tales) เป็นนิทานที่มีลักษณะคล้ายกับเทพปกรณัม ต่างกันแต่ว่าตัวละครของนิทานประเภทนี้เป็นมนุษย์ไม่ใช่เทพเจ้า มีการกระทำที่กล้าหาญฟันฝ่าอุปสรรคและประสบผลสำเร็จในที่สุด

5. หนังสือภาพที่เป็นเรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่สำหรับเด็กที่มีตัวเอกเป็นสัตว์ (Animal stories) ในปัจจุบันนี้ได้มีผู้แต่งนิทานสำหรับเด็กที่มีตัวละครเป็นสัตว์ โดยแบ่งเป็น 3 ชนิด ได้แก่ สัตว์ที่มีบทบาทการกระทำอย่างคน สัตว์ที่มีความเป็นอยู่อย่างสัตว์แต่พูดได้อย่างคน และสัตว์ที่มีความเป็นอยู่และความนึกคิดตามธรรมชาติของสัตว์ เรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่สำหรับเด็กเล็กที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์หรือที่มีตัวละครเป็นสัตว์ มีทั้งที่แต่งเป็นเรื่องราว และแต่งออกมาเป็นหนังสือชุด และส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นหนังสือภาพ

เกริก ชุ่นพันธ์ (2538 : 20-22) กล่าวถึงการแบ่งประเภทของนิทานตามรูปแบบของนิทาน โดยแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ 8 ประเภท

1. เทพนิทาน หรือเทพนิยาย หรือเรื่องราวปรัมปรา เป็นนิทานหรือนิยายที่เกินเลยความเป็นจริงหรือเหนือความเป็นจริงของมนุษย์ส่วนใหญ่ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับอภินิหาร ตัวเอกหรือตัวละครเด่น ๆ จะมีอภินิหารหรือเวทย์มนต์ฤทธิ์เดช ฉากหรือสถานที่ในเรื่องมักเป็นสถานที่พิเศษหรือถูกกำหนดขึ้นมา เช่น สรวงสวรรค์หรือเมืองบาดาล มีพระเอกเป็นเจ้าชาย มีนางเอกเป็นเจ้าหญิง มีนางฟ้า มีเทวดา มียักษ์ เป็นต้น

2. นิทานประจำถิ่นหรือนิทานพื้นบ้าน มักเป็นนิทานที่ถูกเล่าขานตกทอดต่อเนื่องกันมา เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตำนานพื้นบ้าน ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ภูเขา ทะเล แม่น้ำ เรื่องราวของโบราณวัตถุ ที่มีเหตุที่มาของการสร้าง การเกิด เป็นต้น

3. นิทานคติสอนใจ เป็นนิทานที่เลียบเคียงเชิงเปรียบเทียบกับชีวิต และความเป็นอยู่ ร่วมกันในสังคมมนุษย์ ให้บังเกิดผลในการดำรงชีวิต และความเป็นอยู่ให้พิถีพิถัน สะอาด รอบคอบและไม่ประมาท ช่วยเหลือและเมตตาผู้อื่น และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4. นิทานวีรบุรุษ เป็นนิทานที่กล่าวอ้างถึงบุคคลที่มีความสามารถ อดอาจ กล้าหาญ นิทานวีรบุรุษมักเป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดเรื่องจริงของบุคคลที่สำคัญ ๆ ไว้ แต่มักสร้างฉากหรือ สถานการณ์น่าตื่นเต้นหรือเกินความเป็นจริง เพื่อให้เรื่องราวสนุกสนาน และทำให้เกิดความรู้สึก คล้อยตามว่าบุคคลผู้เป็นวีรบุรุษนั้นมีความสามารถและน่าสนใจจริง ๆ

5. นิทานอธิบายเหตุ เป็นนิทานที่เป็นเรื่องราวของเหตุที่มาของสิ่งหนึ่งสิ่งใด และอธิบาย พร้อมตอบคำถามเรื่องราวนั้น ๆ ด้วย เช่น เรื่องกระต่ายในดวงจันทร์ ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม นกยูง กับนกกา

6. เทพปกรณัม เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลที่มี อภินิหารเหนือความเป็นจริง ลี้ลับ ได้แก่ พระอินทร์ พระพรหม ฯลฯ

7. นิทานที่มีสัตว์เป็นตัวเอก และเปรียบเทียบเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ เป็นเรื่องราวที่ เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคม สอนจริยธรรมแฝงแง่คิดและแนวทางแก้ไขเป็นบางครั้ง หรือ บางครั้งสอนแบบทางอ้อม หรือผู้ฟังจะต้องพิจารณาเอง มักเป็นเรื่องราวบันเทิงคดีที่สนุกสนาน

8. นิทานตลกขบขัน เป็นนิทานที่มีเรื่องราวเปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ แต่มีแง่มุมที่ ตลกขบขัน สนุกสนาน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นสุข เนื้อเรื่องจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับไหวพริบ เรื่องราวแปลก ๆ เรื่องเหลือเชื่อเกินความเป็นจริง

สัททพัตถน์ อรุณชาติ (2542 : 17) กล่าวถึงการแยกประเภทนิทาน ขึ้นอยู่กับลักษณะของ เรื่องและที่มาของนิทานเป็นสำคัญ และตามสภาพการณ์ปัจจุบัน จึงแบ่งประเภทของนิทาน ออกเป็น 8 ประเภท คือ

1. นิทานปรัมปรา
2. นิทานท้องถิ่น
3. นิทานเทพนิยาย
4. นิทานตลกขบขัน
5. นิทานสร้างเสริมคุณธรรม
6. นิทานเรื่องเกี่ยวกับสัตว์

7. นิทานที่ให้ความรู้เฉพาะเรื่อง เช่น เรื่องยาเสพติด เรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
8. นิทานส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

สรุปว่า นิทานมีหลายประเภท สามารถจำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทด้วยกัน คือ นิทานสมัยเก่า มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ส่งเสริมคุณธรรม เช่น ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมและอภินิหาร เป็นต้น ส่วนนิทานสมัยใหม่ มีเนื้อหาที่เป็นปัจจุบัน ส่งเสริมความรู้และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ลักษณะนิทานที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย

ลักษณะของนิทานที่มีความเหมาะสมกับการนำมาเล่าให้เด็กฟัง วรรณิ ศิริสุนทร (2534 : 24-30) กล่าวว่า ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. นิทานที่มีเนื้อหาที่ใช้ถ้อยคำต่าง ๆ ด้วยตนเอง ได้แก่ นิทานต่าง ๆ ที่มีหลักการสะสมคำอยู่เรื่อย ๆ
2. นิทานเกี่ยวกับสัตว์ สัตว์ที่ฉลาดหรือโง่งจะทำหน้าที่เป็นตัวละครสำคัญแทนคน และได้รับประสบการณ์ที่เป็นปัญหาคล้ายคลึงกัน
3. นิทานที่มีสัมพันธ์เกี่ยวกับสัตว์ หรือนิทานที่อธิบายถึงปรากฏการณ์บางอย่างว่าเป็นอย่างไร หรือทำไม
4. นิทานที่เป็นบทโคลง มีใจความเป็นแบบบรรยายโวหาร อาจมีเหตุการณ์ของ บุคคลต่าง ๆ ที่นิยมเล่ากันออกมาในรูปบทโคลงและร้องกันมาแต่ดั้งเดิม
5. ตำนาน นิทานพื้นบ้าน มีลักษณะที่ดำเนินเรื่องอย่างตงไปตรงมาและรวดเร็ว ตัวละครมีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ
6. นิทานโกหก เป็นความพยายามของมนุษย์มาเป็นเวลานานับศตวรรษ เพื่อจะอธิบายความจริงเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อทางปรัชญา และปรากฏการณ์ซึ่งไม่สามารถเข้าใจได้อย่างมีเหตุผล
7. นิทานที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ในเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องที่เล่าให้เด็กฟัง ควรจะให้มีการรักษาที่ตอบคำถามว่าใครทำอะไรได้มากที่สุด
8. นิทานที่มีเนื้อเรื่องเร้าใจ ก่อให้เกิดความตื่นเต้น เด็กอยากฟังเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ การผูกเรื่องต้องให้แนบเนียน และให้มีเรื่องปลุกย่อยที่จะนำออกนอกทางได้น้อยที่สุด เพราะผู้ฟังไม่มีโอกาสจะทวนตอบอีกว่าต้นเรื่องเดิมเป็นอย่างไร ควรเลือกนิทานที่จบในตัวของมันเอง ถ้าจะเลือกเอานิทานชุดที่มีตัวละครเอกชุดเดียวกัน ไปกระทำเรื่องราวต่าง ๆ ก็ควรยกเรื่องและตอนแต่ละตอนที่จบในตัวเองแต่ละครั้งที่เล่า

รัชนี ศรีไพรวรรณ (2546 : 37-41) กล่าวว่า ลักษณะของนิทานที่มีความเหมาะสมกับการนำมาเล่าให้เด็กฟัง มีลักษณะดังนี้

1. ต้องเป็นเรื่องราวที่ให้ความสนุกสนาน ฟังแล้วมีความสุข ไม่เป็นเรื่องราวที่โศกเศร้าเกินไป
2. เป็นเรื่องที่ไม่ยากเกินไป ถ้าเป็นเรื่องยาวควรเป็นเรื่องที่สามารถเล่าเป็นตอน ๆ ได้
3. มีตัวละครในนิทานไม่มากเกินไป และควรมีชื่อที่จำง่าย ๆ เพื่อเด็กจะได้เข้าใจและจำได้
4. เป็นเรื่องที่ส่งเสริมศีลธรรมอันดีงาม มีแนวคิดคติสอนเด็กทั้งทางด้านจิตใจและการประพฤติปฏิบัติ ให้เด็กยึดเป็นแบบอย่างที่ดี

หลักเกณฑ์การเลือกนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย

Huck (1979 : 16-17) กล่าวว่า การเลือกนิทานสำหรับเด็กควรคำนึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่จัดทำขึ้นสำหรับเด็ก
2. มีการวางโครงเรื่องไว้น่าติดตามตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง
3. ฉากของเรื่อง สถานที่ เวลาที่เกิดของเรื่อง จุดเริ่มของเรื่อง เกิดที่ใด เวลาใด การดำเนินเรื่องต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์
4. แก่นของเรื่อง มีจุดเน้นให้เด็กคิด
5. ลักษณะตัวละคร มีลักษณะของผู้มีความคิดสร้างสรรค์ ตัวละครอยู่ในวัยใกล้เคียงกับเด็ก
6. ลักษณะอื่น ๆ ได้แก่ ให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็ก ตรงกับความสนใจ ความต้องการของเด็ก

พรจันทร์ จันทวิมล (2529 : 103) กล่าวว่า หลักเกณฑ์ในการเลือกนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายประการ ดังนี้

1. เป็นเรื่องง่าย ๆ แต่สมบูรณ์ เน้นเหตุการณ์อย่างเดียวให้เด็กพอคาดคะเนเรื่องได้บ้าง
2. มีการเดินเรื่องได้อย่างรวดเร็ว
3. ตัวละครน้อย มีลักษณะเด่นที่จำได้ง่าย เด็กอาจสมมติตัวแทนได้
4. มีบทสนทนา มาก ๆ เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถฟังเรื่องที่เป็นความเรียงได้ดี

5. ใช้ภาษาง่าย ๆ ประโยคสั้น ๆ การกล่าวซ้ำคำ หรือคำสัมผัส จะช่วยให้เด็กจดจำได้ง่ายและรวดเร็ว

6. สร้างความรู้สึกความพอใจให้กับผู้ฟัง

7. เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เช่น ครอบครัว สัตว์เลี้ยง หรือเรื่องที่ได้จะจินตนาการตามได้ ความยาวไม่เกิน 15 นาที

ดังนั้น การเลือกนิทานสำหรับเด็กจะต้องคำนึงถึง เนื้อเรื่องในนิทานต้องสนุกสนาน ตื่นเต้นเร้าใจ เรื่องต้องไม่ยาวเกินไป และไม่มีความซับซ้อน ตัวละครน้อย ทุกเรื่องจะต้องมีการสอดแทรกข้อคิดหรือคติเตือนใจ

คุณค่าและประโยชน์ของนิทานที่มีต่อการเรียนการสอน

การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กโดยใช้นิทานเป็นการนำไปสู่ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ เพราะการเล่านิทานมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมบุคลิกภาพ และยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจให้แก่เด็ก ดังที่

สมศักดิ์ ปริบูรณ์ (2540 : 59-62) กล่าวว่า การเล่านิทานเป็นวิธีการให้ความรู้วิธีหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจใคร่เรียนรู้ สามารถจดจำ กล่าวแสดงออก และมีแรงจูงใจที่จะเปิดรับพฤติกรรมที่พึงปรารถนา นอกจากนั้นยังช่วยตอบสนองความต้องการของเด็ก เช่น ความอยากรู้อยากเห็น ความสำเร็จ ความต้องการเป็นที่ยอมรับ เนื้อหาของนิทานที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการดังกล่าว จะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกสมปรารถนา และมีความสุข กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ นิทานมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อเด็ก ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือการสอนที่มีประสิทธิภาพในการชักจูงให้ผู้เรียนคล้อยตาม เป็นตัวกระตุ้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในตัวผู้เรียน เป็นตัวกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออก อันเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้เรียน

2. เป็นเครื่องกระตุ้นและโน้มน้าวให้เด็กเปิดใจที่จะยอมรับพฤติกรรมด้านต่าง ๆ และตอบสนองความต้องการทางธรรมชาติของเด็กด้วย

3. เป็นตัวแบบในการหล่อหลอมพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็ก นอกจากนี้นิทานยังช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย และยังปรุงแต่งบุคลิกภาพแก้ไขพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามแบบของตัวละครในนิทานที่เด็กชื่นชอบ รวมทั้งยังเปิดโลกจินตนาการให้กว้างไกลและมีสัมพันธ์ภาพอันดีกับบุคคลรอบข้าง เป็นเครื่องกระตุ้นนำให้เด็กยอมรับพฤติกรรมต่าง ๆ และเป็นตัวแบบในการหล่อหลอมพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็ก

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า นิทานมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อเด็กมาก นิทานช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางภาษา อารมณ์ จิตใจ ความคิด จินตนาการ ตลอดจนสามารถใช้ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และทำให้เด็กเกิดความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน มีความรู้สึกอบอุ่น มีความสุข

การเล่านิทาน

ลัดดา นิลละมณี (2527 : 24) กล่าวว่า การเล่านิทาน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการ ที่นำมาเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ประสบการณ์และวิธีการที่ควรส่งเสริมให้เด็กเล็ก ๆ ใช้เพื่อเล่านิทานให้เพื่อน ๆ เพื่อน ๆ ชมและฟังบ้าง เนื่องด้วยเด็กมีจินตนาการและมโนภาพสูงมากอยู่แล้ว เด็กจะสามารถช่วยกันเล่านิทาน โดยแต่งเรื่องนิทานใหม่แปลก ๆ ขึ้นเองได้ ซึ่งการเล่านิทานโดยให้เด็กเป็นผู้เล่า นั้น สามารถทำได้หลายรูปแบบ คือ

1. การเล่านิทาน โดยเด็กเป็นผู้เล่าด้วยตนเอง
2. การเล่านิทานจากหนังสือภาพ
3. การเล่านิทานต่อจากเรื่องที่ไม่จบสมบูรณ์
4. การขยายเรื่องราวจากนิทานที่ได้ฟัง

ดังนั้น การเล่านิทาน จึงหมายถึง การถ่ายทอดเรื่องราวของนิทานให้เด็กได้เข้าใจด้วยการเล่าโดยใช้น้ำเสียง ท่าทาง สื่อวัสดุอุปกรณ์ และยังครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้เด็กได้ มีโอกาสเป็นผู้เล่าด้วยตนเอง

หลักการเลือกนิทานที่จะนำมาเล่าให้เด็กฟัง

ดวงเดือน แจ่มสว่าง (2543 : 44) กล่าวว่า การเลือกนิทานที่จะนำมาเล่า หรืออ่านให้เด็กปฐมวัยฟัง เป็นเรื่องที่ต้องพิถีพิถัน และพิจารณาเรื่องที่จะนำมาเล่าให้รอบคอบ ทั้งนี้ เพราะการฟังนิทานเป็นกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก ดังนั้นเมื่อจะเลือกนิทานมาเล่าหรืออ่านให้เด็กฟัง ครูจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องและใช้ความประณีต ละเอียดอ่อนเป็นพิเศษ ลักษณะของนิทานที่ควรเลือกมาเล่ามีลักษณะดังนี้

1. นิทานที่เลือกมาเล่าต้องเหมาะสมกับวัย ความพร้อมและวุฒิภาวะของเด็ก ดังได้กล่าวว่า เด็กยังเล็กเนื้อเรื่องของนิทานจะต้องเป็นเรื่องที่แสดงข้อเท็จจริง เพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง สำหรับเด็กโตควรควรนำเรื่องแปลก ๆ มหัศจรรย์เพื่อฝันมาเล่า และไม่ควรเป็นเรื่องที่ซ้ำกับเรื่องเดิม

2. นิทานเรื่องนั้นสนองความต้องการพื้นฐานและความต้องการตามธรรมชาติของเด็กได้มากน้อยเพียงไร อย่างน้อยที่สุดนิทานเรื่องนั้นจะต้องทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น เรื่องของกิน การเล่น และการท่องเที่ยว เป็นต้น

3. นิทานควรจะได้มีส่วนในการกระตุ้นปลูกเร้าจินตนาการของเด็ก เนื้อหาจึงควรมีสิ่งที่เป็นสุนทรียภาพ ความงดงามตื่นตาตื่นใจปรากฏอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 4-6 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กพัฒนาความคิดเชิงจินตนาการ ดังนั้น การเลือกเรื่องนิทานมาเล่าหรืออ่านให้เด็กวัยนี้ฟัง ควรเป็นเรื่องที่มีการพรรณนาถึงความงดงามของธรรมชาติ ลักษณะที่แปลกประหลาดน่าพิศวงของสัตว์ ความงดงามของนางฟ้าหรือความน่าเกลียดน่ากลัวของแม่มด ความน่ารักน่าเอ็นดูของสัตว์ตัวเล็ก ๆ เป็นต้น

4. นิทานเรื่องนั้นจะต้องเป็นวรรณกรรมที่ดีทั้ง โครงเรื่อง พล็อตกรรมที่เด่นชัดของตัวละคร แนวความคิดที่สร้างสรรค์ และภาษาที่เหมาะสมชัดเจน ง่ายและเป็นภาษาที่สุภาพ เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาแก่เด็ก ๆ ในการเผชิญอุปสรรคและความยากลำบาก ด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ ใช้ความพากเพียร มานะอดทน และสติปัญญาในการแก้ไขปัญหา

5. นิทานมีเนื้อหาหลากหลาย ตัวละครอยู่ในวัยเดียวกับเด็ก แม้ว่าตัวละครจะเป็นสัตว์ก็ต้องมีพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นเด็กเช่นเดียวกับผู้ฟัง นิทานควรมีเนื้อเรื่องที่แตกต่างกันออกไปหลาย ๆ แนว

6. นิทานที่ดีควรมีการแทรกบทตลกขบขัน แต่ต้องเป็นบทตลกที่ไม่หยาบคาย สิ่งที่ครูควรระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งคือ อย่าเลือกนิทานที่มีบทตลกขบขันที่มีลักษณะเป็นการกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นเจ็บปวด เป็นบทตลกที่อยู่บนความอับอายของผู้อื่น ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจจะทำให้เด็กเอาอย่างได้

7. นิทานที่มีเนื้อหาสาระที่มุ่งให้เด็กได้ขยายประสบการณ์ ได้รับข้อมูลข่าวสารแปลกใหม่ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับช่วงอายุ วุฒิภาวะ และประสบการณ์พื้นฐานเดิมของเด็ก

8. นิทานที่ช่วยปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็ก ๆ ลักษณะตัวเองที่ปรากฏในนิทานจะต้องเป็นตัวแทนที่ดีสำหรับเด็ก ๆ หรืออาจจะเป็นตัวแบบที่มีพฤติกรรมไม่ดีในเบื้องต้น แล้วกลับแปรเปลี่ยนนิสัยไปในทางที่ถูกต้องดีงาม มีจรรยาบรรณที่น่าชื่นชม และมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับในที่สุด

9. นิทานที่ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมที่ง่าย ๆ ซึ่งเด็กระดับปฐมวัยสามารถทำได้ เช่น เรื่องที่มีเนื้อหาสาระประเภทชี้แนะให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเอง เชื่อฟังพ่อแม่ ครู อดทนของเล่นของตัวเองได้ รักษาสุขภาพอนามัยส่วนตน อาทิ การแปรงฟัน ซักเสื้อผ้า ซักรองเท้า หวีผม ฯลฯ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านและของโรงเรียน การดูแลรักษา

เครื่องใช้ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่นให้เพื่อน การไม่หัวเราะเยาะความพิการของเพื่อนหรือเมื่อเพื่อนได้รับบาดเจ็บ

เกริก ยूनพันธ์ (2539 : 57-59) กล่าวว่า การเลือกนิทานที่จะเล่าให้เด็กฟังนั้น ผู้เล่านิทานจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์ และความสามารถที่จะแยกแยะเลือกนิทานให้เหมาะสมกับความสนใจ และความต้องการของเด็ก เด็กวัยระหว่าง 4-6 ปี จะให้ความสนใจกับตัวเองน้อยลง หันมาสนใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวมากขึ้น แต่ความสนใจของเด็กในวัยนี้ยังเป็นระยะสั้นเท่านั้น คำกลอนที่มีคำคล้องจอง เช่น เพลงกล่อมเด็ก คำทายที่ประหลาดปัญญา นิทานที่เป็นคำประพันธ์สัมผัสคล้องจอง เด็ก ๆ จะชอบมาก เช่น หนุมิกับหนูมา หนูมากับหนุมิ หนูมามีตุ๊กตาคาหมี หนุมิมีตุ๊กตาคาหมา เป็นต้น นอกจากนี้วัยเด็กยังชอบนิทานที่ตัวเดินเรื่องเป็นตัวเอกเป็นสัตว์พูดได้ เช่น หมาป่าพูดได้คุยกับหนูน้อยหวมกแดง เป็นต้น และนิทานที่ควรเล่าให้เด็กฟังนั้น ควรเป็นนิทานที่เปี่ยมด้วยคุณค่าทางเนื้อหา ได้บรรณรส รูปแบบการใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษา ความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมคุณภาพ ยกระดับสติปัญญาและจิตใจในทางที่ดี นอกจากนี้ปัจจัยข้างต้นแล้ว ผู้เล่ามีส่วนอย่างมากในการนำเสนอให้นิทานเรื่องนั้นมีความสนุกสนาน เหมาะสมกับวัยของเด็ก มีแง่มุม มีชั้นเชิง และเห็นรายละเอียดที่จะเล่าให้เด็กฟัง ไม่ว่าจะเป็นการเล่านิทานปากเปล่า นิทานวาดไปเล่าไป และลีลาการเล่านิทานจะต้องส่งผลให้ผู้ฟังหรือเด็ก ๆ เห็นภาพพจน์ และเกิดความสนุกสนานประทับใจ

สมใจ บุญอุรพิภิญโญ (2539 : 7-8) กล่าวว่า การเลือกนิทานที่จะนำมาเล่าให้เด็กฟัง ควรคำนึงถึงอายุและความสนใจของผู้ฟัง เด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 4-6 ปี จะสนใจตัวเองน้อยลง เริ่มสนใจภายนอกมากขึ้น มีอารมณ์รักสนุก ชอบฟังนิทานประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่มีสัตว์พูดได้ ซึ่งนิทานสำหรับเด็กปฐมวัยมีหลายประเภท เช่น นิทานที่เล่นคำเล่นเสียงจังหวะคำ นิทานที่มีคำคล้องจอง มีคำซ้ำ ๆ กันที่น่าฟัง นิทานที่กระตุ้นจินตนาการและตอบสนองให้เด็กได้แสดงท่าทาง นิทานที่รับรู้และเข้าใจความรู้สึกของเด็ก และให้ความเห็นอกเห็นใจ หนังสือที่นำมาเล่า นั้น ควรมีภาพประกอบที่ชัดเจน ลีลาสวยงาม และเสนอภาพที่สะท้อนความคิดในทางที่ดีงาม ระยะเวลาในการเล่า ในระยะแรกควรใช้ประมาณ 15-20 นาที

สรุปได้ว่า หลักการเลือกนิทานที่จะมาเล่าให้เด็กปฐมวัยฟัง ควรจะเป็นนิทานที่มีความเหมาะสมกับวัย และความสนใจของเด็ก เนื้อเรื่องต้องมีความสนุกสนาน ใช้ภาษาง่าย ๆ ชัดเจน ถ้าเป็นคำคล้องจอง หรือใช้คำซ้ำ ๆ กัน เด็กจะชอบมาก ถ้าเป็นหนังสือนิทานควรมีสีสันสดใส ภาพประกอบชัดเจน เนื้อหาของเรื่องมีคุณค่า สร้างสรรค์ ส่งเสริมด้านสติปัญญาและด้านจิตใจ

เทคนิคการเล่านิทาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 78-79) ได้เสนอวิธีการเล่านิทานที่ครูควรทราบ ดังนี้คือ

1. เนื้อเรื่องต้องเหมาะสมกับวัย ใช้เรื่องที่มีความดีชนะความชั่วเสมอไป และผู้เล่าต้องจำเนื้อเรื่องได้ดีทุกตอน
  2. เสียง ผู้เล่าจะต้องให้เด็กทั้งหมดได้ยินเสียงผู้เล่าอย่างชัดเจน ระดับเสียงและจังหวะพูดถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ใส่ความรู้สึกลงไปในน้ำเสียง ถ้าผู้เล่าสามารถทำเสียงสูงต่ำ ทำเป็นเสียงเด็ก เสียงคนแก่ หรือทำเสียงตามลักษณะของตัวละครได้เด็กจะยิ่งสนใจมากขึ้น
  3. ท่าทาง ถ้ามีภาพประกอบผู้เล่าไม่ต้องใช้ท่าทางมาก แต่เน้นที่ภาพ หากไม่มีภาพประกอบก็ควรใช้ท่าทางประกอบบ้างตามโอกาส แต่อย่าใช้มากเกินไป พึงระวังให้เป็นไปตามธรรมชาติ
  4. จังหวะ จังหวะในการพูดเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กสนใจ
  5. อารมณ์ ในขณะที่เล่าควรเล่าให้เด็กเห็นถึงความรู้สึก และอารมณ์ของผู้เล่า เช่น อารมณ์รื่นเริง ความรู้สึกตื่นเต้น หรืออารมณ์เศร้า ฯลฯ
  6. ข้อตกลงก่อนฟังนิทาน ควรมีข้อตกลงกันว่า ผู้ฟังจะต้องไม่พูดแซงในขณะที่ฟังนิทาน
  7. เวลาในการเล่า เด็กอายุ 5 – 6 ปี ใช้เวลาประมาณ 20 นาที
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2546 : 30) กล่าวว่า การเล่านิทานให้มีประสิทธิภาพแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียม ขั้นปฏิบัติ และขั้นติดตาม

1. ขั้นเตรียม

- 1.1 การเลือกนิทานจะต้องพิจารณาให้รอบคอบว่านิทานเรื่องใดเหมาะกับเด็กวัยใด สำหรับเด็กเล็กควรเป็นนิทานง่าย ๆ น่าสนใจ และสนุกสนานเต็มไปด้วยจินตนาการความฝัน
- 1.2 การเตรียม สิ่งที่ต้องเตรียมพร้อมเป็นอันดับแรก คือ ตัวครูผู้สอน เพราะความมั่นคงของครูเป็นสิ่งสำคัญ

2. ขั้นปฏิบัติการ

- 2.1 บุคลิกภาพของครู บุคลิกภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการเล่านิทาน ถ้าครูเล่านิทานแบบน่าสนใจ และน่าเบื่อ เด็กก็จะขาดความสนใจ แต่ในขณะเดียวกันถ้าครูเล่านิทานด้วยความด้วยความกระตือรือร้น สนุกสนาน และเล่าด้วยความเข้าใจนิทานนั้นก็จะจับใจเด็กได้เป็นอย่างดี

2.2 น้ำเสียงของครู การใช้ น้ำเสียงระดับต่าง ๆ กัน เป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่ง ในการเล่านิทานที่ดี ถ้ามีน้ำเสียงเท่ากันตลอด ไม่มีระดับสูงต่ำ จะไม่ช่วยให้เด็กเกิดจินตนาการ วิธีการก็คือ ครูควรจะใช้เสียงพูดแบบให้อารมณ์และความรู้สึก ก็จะทำให้นิทานนั้นน่าสนใจ

2.3 การแสดงท่าทางประกอบการเล่านิทาน ครูควรใช้ร่างกายตัวเอง เพราะร่างกายของคนเรามีอุปกรณ์ช่วยสอนมากมาย เช่น ดวงตา ใบหน้า และมือ ควรจะใช้ประกอบ เพื่อทำให้นิทานน่าสนใจยิ่งขึ้น

3. ขั้นตอนติดตามผล

3.1 ครูควรตั้งคำถาม และร่วมกันอภิปรายความหมายที่แฝงอยู่ในนิทานร่วมกับ เด็ก ๆ

3.2 ให้เด็กเล่านิทานหลังจากที่ครูเล่าจบแล้ว และอาจให้เด็กแสดงละคร บทบาทสมมติ วาดภาพจากเรื่องราว ระบายสีจากเรื่องราว เป็นต้น

ครุรักษ์ ภิรมย์รักษ์ (2540 : 45-46) กล่าวว่า ในการเล่านิทาน สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ฟัง จุดเริ่มต้นอยู่ที่การเตรียมให้พร้อมข้อมูลที่ดีของผู้เล่า ผู้ที่เล่า จะต้องหาจุดสำคัญของเรื่องให้ครบ และสรุปให้จับใจความดังนี้

ประโยคแรกที่จะใช้ในการเริ่มเรื่อง ควรหาถ้อยคำที่ฟังดูแล้วน่าตื่นเต้น จูงใจให้ติดตามเรื่องต่อไป คอยสังเกตว่าผู้ฟังยังให้ความสนใจกับบทบาทตัวละครเล่าอยู่หรือไม่ ถ้ารู้สึกว่าการกำลังสูญเสียความสนใจ ควรเปลี่ยนบรรยากาศด้วยการหยุดพัก แล้วถามปัญหาอะไรเอ่ย ปัญหา เชาว หรือปัญหาสนุก ๆ การจบเรื่อง ประโยคสุดท้ายจะปิดเรื่องต้องมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประโยคแรกที่ใช้เริ่มเรื่อง ผู้เล่าจะต้องคิดและเตรียมไว้ก่อนว่า จะปิดเรื่องด้วยประโยคใด จึงจะเป็นการสรุปที่จับใจผู้ฟัง โดยทั่วไปมักปิดการเล่านิทานด้วยถ้อยคำที่กินใจ ให้ข้อคิดหรือทิ้งท้ายไว้ให้คิด กิจกรรมภายหลังการเล่านิทาน สิ่งที่ไม่ควรละเลยหลังจากที่เล่านิทานจบ ควรมีคำถามเกี่ยวกับนิทานที่นำมาเล่าให้เด็กตอบ ซึ่งอาจเป็นคำถามที่เกี่ยวกับชื่อตัวละครที่สำคัญและข้อคิดที่ได้

สัณห์พัฒน์ อรุณชารี (2542 : 40-44) กล่าวว่า การเล่านิทานมีทั้งคุณค่าและความจำเป็นต่อการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่สำคัญและใช้มากในการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ดังนั้นหากมีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเล่านิทานอย่างมีขั้นตอนแล้วย่อมทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีช่วยส่งเสริมความคิด จินตนาการและการใช้ภาษาของเด็กได้เป็นอย่างดี แนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการเล่านิทานสำหรับนักเรียนอนุบาล แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียม (การวางแผน)
2. ขั้นปฏิบัติการเล่านิทาน
3. ขั้นกิจกรรมต่อเนื่องจากการเล่านิทาน

ขั้นเตรียม (การวางแผน)

ก่อนจัดกิจกรรมเล่านิทานสำหรับนักเรียนอนุบาล ควรเตรียมการล่วงหน้าหรือมีการวางแผนโดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเล่านิทาน โดย

1. การเลือกนิทานที่เหมาะสม

ผู้เล่านิทานควรเลือกนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยยึดหลักว่าเป็นเรื่องที่ทำให้ความสนุกสนาน สอดแทรกแนวคิดและคุณธรรม ตลอดจนเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเด็กและเด็กสนใจ เช่น เรื่องครอบครัว สัตว์เลี้ยง ตลอดจนสถานที่ต่างๆ ที่เด็กควรรู้จัก พิจารณาถึงวัยและความสามารถในการเรียนรู้และการฟังเป็นสำคัญ มีการใช้ภาษาง่ายๆ จำนวนตัวละครไม่มากเพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

2. การเตรียมตัวของผู้เล่านิทาน (ทดลองเล่านิทาน)

การเล่านิทานให้ได้ดีนั้นเป็นเรื่องยากพอสมควร ผู้เล่าจึงควรมีการเตรียมตัวที่ดี เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจในเรื่อง ตลอดจนช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องราวในนิทาน ได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นก่อนที่จะเล่านิทานให้เด็กฟังทุกครั้ง ผู้เล่าจะต้องมีการเตรียมการเล่าอยู่เสมอเพื่อให้การเล่านิทานประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่วางไว้ โดยมีการเตรียมตัวดังนี้

2.1 อ่านนิทานที่จะเล่าให้จบอย่างเข้าใจ

2.2 ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในนิทานที่จะเล่า ทั้งบทสนทนา ลักษณะของตัวละคร เพื่อให้สามารถใช้น้ำเสียง และแสดงท่าทางได้อย่างเหมาะสม

2.3 ทดลองเล่า (ซ้อม) เพื่อทดสอบน้ำเสียงและท่าทางที่เหมาะสม

3. การเลือกใช้วัสดุทัศนูปกรณ์

การเลือกใช้ประเภทของวัสดุทัศนูปกรณ์ประกอบการเล่านิทานต้องขึ้นอยู่กับความสามารถและเทคนิคของผู้เล่าแต่ละคน ตลอดจนความชำนาญในการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์

ขั้นปฏิบัติการเล่านิทาน

1. การเตรียมเด็กให้สงบ

ผู้เล่าควรใช้เทคนิควิธีการในการเตรียมเด็กให้สงบก่อนจะเริ่มเล่านิทาน เพื่อให้เด็กเกิดสมาธิในการฟังนิทาน และควรมีการเตรียมเด็กโดยให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเนื้อหาในนิทาน

2. การใช้เทคนิคในการเล่านิทาน

เทคนิคในการเล่านิทานเป็นความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคลหากแต่ละบุคคลสามารถที่จะฝึกฝนให้มีการปฏิบัติจนเกิดความชำนาญในการเล่านิทานได้ดังนี้

2.1 การใช้เสียง ควรใช้น้ำเสียงที่มีเสียงสูง-ต่ำ หนัก-เบา เลียนเสียงตัวละคร เพื่อให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้ายตามผู้เล่า เพราะเสียงจะเป็นสื่อที่แสดงความรู้สึกได้ดี

2.2 การใช้ท่าทาง ผู้เล่าควรใช้ท่าทางประกอบการเล่านิทาน เป็นส่วนประกอบที่คล้องสัมพันธ์กับน้ำเสียง เพื่อช่วยให้อารมณ์และความรู้สึกของผู้ฟังคล้ายตามไปด้วย

2.3 การให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมไปกับการเล่านิทาน เช่น การให้ทายตอนต่อไปของนิทาน การร้องเพลงร่วมกับตัวละคร

ขั้นกิจกรรมต่อเนื่องจากการเล่านิทาน

ครูและนักเรียนร่วมกันเลือกทำกิจกรรมต่อเนื่องจากการเล่านิทานสัก 1-2 อย่าง ต่อครั้ง ดังนี้

1. กิจกรรมภาษา

- 1.1 ตั้งชื่อเรื่องนิทานที่ฟัง
- 1.2 ร้องเพลงเกี่ยวกับตัวละคร
- 1.3 ถาม-ตอบ-ทายปัญหาจากเรื่องที่ฟัง
- 1.4 อภิปรายเกี่ยวกับบทบาทของตัวละครในนิทาน
- 1.5 ให้เด็กแต่งนิทานต่อเนื่องจากเรื่องเดิมที่ฟัง
- 1.6 การเขียนจดหมายถึงตัวละคร

2. กิจกรรมการแสดงละคร

- 2.1 ให้เด็กแสดงบทบาทสมมุติตามเรื่องราวของนิทานที่ได้ฟังมาแล้ว
- 2.2 ให้เด็กแสดงบทบาทสมมุติ เหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งในนิทาน
- 2.3 ให้เด็กแสดงละครใบ้ฉากสั้นๆ
- 2.4 ให้เด็กแสดงละครพูด

3. กิจกรรมศิลปะ

- 3.1 วาดภาพ ระบายสี
- 3.2 ต่อเติมภาพตัวละครให้สมบูรณ์
- 3.3 ปั้น นึก ปะ ตัวละครในนิทาน
- 3.4 งานศิลปะประดิษฐ์ตัวละครในนิทาน
- 3.5 วาดภาพตอนที่ประทับใจที่สุด
- 3.6 ทำ Map /Graph ตัวละครที่ชอบที่สุด

สื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทาน

การเล่านิทานมีความสำคัญมากสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะเรื่องของการเลือกสื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทานทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง เพราะเด็กวัยนี้มีช่วงความสนใจสั้น การเลือกสื่อที่เร้าต่อความสนใจของเด็กจะช่วยให้เด็กเกิดความสนุกสนาน เพติดเพติน และติดตามเรื่องราวที่ฟังตลอดทั้งเรื่อง การจัดเตรียมสื่อที่เหมาะสมและมีการฝึกใช้สื่อมาก่อนจะเล่า จะช่วยให้ผู้เล่าเกิดความมั่นใจในการเล่า ทำให้การเล่าราบรื่นและประสบผลดี สำหรับสื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทานสำหรับเด็กอายุ 3-5 ขวบ มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

เกริก ยूनพันธ์ (2539 : 92-93) กล่าวว่า สื่อที่ใช้ในการเล่านิทาน มีหลากหลายซึ่งพอ จะกล่าวได้ ดังนี้

1. การเล่านิทานด้วยหนังสือ
2. การเล่านิทานประกอบหุ่นกระดาษ
3. นิทานหุ่นนิ้ว และนิทานหุ่นนิ้วเจาะรู
4. นิทานหุ่นมือ
5. นิทานหุ่นเชิด
6. นิทานหุ่นชัก
7. นิทานหุ่นเงา
8. นิทานเชือก
9. นิทานพับกระดาษ
10. นิทานตัดกระดาษหรือฉีกกระดาษ
11. นิทานประกอบการปั้น
12. นิทานผ้าเช็ดหน้า
13. นิทานแผ่นป้ายสำลี
14. นิทานหน้ากาก

รูปแบบการเล่านิทาน

การเล่านิทานให้เด็กสนใจถ้าไม่มีรูปแบบที่หลากหลาย จะทำให้ความสนใจของเด็กลดลง ดังนั้นผู้เล่าต้องมีรูปแบบในการเล่าเพื่อดึงดูดความสนใจในการฟังนิทาน และให้มีบรรยากาศที่น่าสนใจยิ่งขึ้น กุลยา ดันติผลาชีวะ (2541 : 11-15) กล่าวว่า รูปแบบการเล่านิทาน คือ วิธีการที่ผู้เล่าทำให้นิทานมีศักยภาพในการสร้างเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็ก นอกจากการเลือกเรื่องที่มีสาระ สอดแทรกแนวคิด ความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม การดำเนินเรื่องราวรวดเร็ว เรื่องสั้นเข้าใจง่าย ผู้เล่านิทาน

ที่ดีต้องมีวิธีเล่าที่จูงใจผู้ฟัง เด็กไม่ต้องการคนเล่าเก่ง แต่ต้องการคนเล่าที่เข้าถึงความต้องการว่าเขาต้องการอะไร และเขาจะเข้าถึงเนื้อหาของนิทานได้อย่างไร ซึ่งรูปแบบการเล่านิทานแต่ละแบบมีความจำเพาะของประสิทธิภาพการเล่า ที่ผู้เล่าสามารถใช้ตามความเหมาะสมกล่าวคือ

1. การเล่านิทานปากเปล่า เป็นการเล่านิทานที่อาศัยเพียงคำพูดและน้ำเสียงของผู้เล่า ไม่มีการใช้สื่อประกอบการเล่า เด็กจะฟังแต่น้ำเสียงและเรื่องราว ซึ่งเป็นลักษณะของการฟังแบบรับที่จูงใจให้หลับเป็นหลัก การเล่าตามรูปแบบนี้อาจใช้กับการเล่าที่ต้องการจูงใจให้เด็กทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีสมาธิก็ได้ การเล่านิทานปากเปล่านั้นอาจให้เด็กเล่าเอง ผู้ใหญ่เล่าข้างหรือช่วยกันเล่า การเล่านิทานปากเปล่าไม่ควรเล่าเกิน 15 นาที เด็กจะไม่สนุกนัก ถ้าต้องนั่ง ฟังนาน ๆ นอนฟังดีกว่า เพราะถ้าเบื่อก็สามารถหลับได้เลย

2. การเล่านิทานประกอบท่าทาง การเล่านิทานแบบนี้เป็นการเล่าที่มีชีวิตชีวาเกินกว่าการเล่าปากเปล่า เพราะเด็กสามารถติดตามเรื่องราวที่เล่าได้ และจินตนาการเป็นรูปธรรมมากขึ้นตามท่าทางของผู้เล่า และสนุกสนานมากขึ้นเพราะเห็นภาพพจน์ของเรื่องที่เล่า ท่าทางที่ใช้ประกอบการเล่านิทานอาจเป็นท่าทางของผู้เล่า หรือท่าทางแสดงร่วมของเด็ก

3. การเล่านิทานประกอบภาพ ภาพที่ใช้ประกอบการเล่านิทานมีหลายชนิด มีทั้งภาพถ่าย ภาพโปสเตอร์ ภาพจากหนังสือ ภาพวาด ภาพสไลด์ ภาพเคลื่อนไหว หรือภาพฉาย การมีภาพสวย ๆ มาประกอบการเล่านิทานจะจูงใจเด็ก และสร้างสรรค์จินตนาการอันบรรเจิดให้กับเด็กมาก เด็กจะสนุกมากขึ้น ถ้าในขณะที่ฟังเรื่องและดูภาพนั้น ผู้เล่ากระตุ้นให้เด็ก แสดงความคิดเห็น และร่วมสร้างจินตนาการให้กับนิทานที่เล่า

4. การเล่านิทานประกอบเสียง ได้แก่ เสียงเพลง เสียงดนตรี แอบบันทิกเสียงต่าง ๆ สามารถนำมาประกอบการเล่านิทานได้ จุดประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นเร้าให้เกิดความตื่นเต็นอยากติดตาม

5. การเล่านิทานประกอบอุปกรณ์ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่มีอยู่ หรือผู้เล่าจัดทำขึ้น เช่น หน้ากากตัวแสดงในนิทาน หุ่นมือ หุ่นชัก หุ่นเชิด ตุ๊กตา เป็นต้น ล้วนแต่เป็นสื่อประกอบการเล่านิทานได้

เกริก ชื่นพันธ์ (2539 : 26-29) กล่าวว่า รูปแบบการเล่านิทาน มีรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. การเล่านิทานปากเปล่า นิทานปากเปล่าเป็นนิทานที่เล่าด้วยความสามารถที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวบุคคล ในอินเดียนิทานปากเปล่านั้นมักเล่าเป็นคำกลอน ส่วนใหญ่คนเล่าจะเป็นกวี การดำเนินการเล่านิทานผู้เล่ามักเล่าด้วยความรวดเร็ว เพราะผู้เล่าใช้ความจำบทท่องกวีในการเล่า

2. การเล่านิทานโดยใช้เครื่องดนตรีประกอบ นิทานในอินเดียนอกจากผู้เล่าเป็นนักเล่าเรื่องนิทานปากเปล่า แล้วยังมีนักเล่าเรื่องที่เล่าเรื่องนิทานประกอบเครื่องดนตรีอีกด้วย การเล่าที่มี

ดนตรีบรรเลงประกอบ เรียกว่า สุตตะ ซึ่งในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช การเล่านิทานเรียกว่า Magadha การเล่านิทานในอินเดียมีการแบ่งชนชั้นด้วย

3. การเล่านิทานโดยใช้สื่อและอุปกรณ์ นักเล่านิทานชาวอินเดียนอกจากเล่านิทานประกอบการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีแล้ว บางครั้งพวกเขายังนำเอาวัสดุหรืออุปกรณ์เข้ามาช่วยเพิ่มการเล่าให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น อุปกรณ์หรือสื่อส่วนใหญ่มักเป็นภาพวาดที่ทำลงบนผ้า เรื่องราวบนผ้าอาจจะละเอียดและอธิบายให้เห็นภาพรวมโดยชัดเจน นิทานที่ใช้สื่อของอินเดียนี้ส่วนใหญ่เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

ความสำคัญและประโยชน์ของการเล่านิทานที่มีต่อเด็กปฐมวัย

การเล่านิทานเป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะคติและแนวคิด ไปสู่เด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมที่ผู้ฟังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการที่ดีตามวัยของเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และภาษา ดังที่ได้มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของการเล่านิทานไว้ดังนี้

ชุตติมา สัจจนันท์ (2529 : 60-61) กล่าวว่า คุณประโยชน์ของการเล่านิทาน ดังนี้

1. ช่วยอธิบายหรือสื่อสาร
2. ช่วยสร้างภาพพจน์และทำให้การพูดคุยมีชีวิตชีวา
3. ช่วยให้เด็กนอนหลับง่าย
4. เป็นเครื่องมือในการสอนที่มีประสิทธิภาพ
5. สร้างเสริมนิสัยรักการอ่านแก่เด็ก
6. ส่งเสริมให้เด็กใช้หนังสือและห้องสมุด
7. สร้างความเพลิดเพลินทั้งแก่ผู้ฟังและผู้เล่า เพราะนิทานเป็นสิ่งที่เด็กทุกคนชอบฟัง
8. ช่วยแนะนำเรื่องหรือความรู้ใหม่ๆ
9. สร้างความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างกัน
10. พัฒนาการเรียนรู้ทางด้านภาษา และฝึกทักษะการพูด
11. ส่งเสริมการแสดงออกต่อหน้าชุมชน รวมทั้งศิลปะการแสดงด้วย
12. กระตุ้นให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
13. สืบทอดมรดกทางวรรณกรรม และศิลปะอันเก่าแก่ของมนุษยชาติ
14. ช่วยปลูกฝังคุณธรรม ความดี ความเป็นสภาพชน และความละเอียดอ่อนในจิตใจเด็ก

วรรณิ ศิริสุนทร (2539 : 30-31) กล่าวว่า การเล่านิทานมีประโยชน์ช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ดังนี้

1. นิทานอธิบายเหตุ เป็นนิทานที่เป็นเรื่องราวของเหตุที่มาของสิ่งหนึ่งสิ่งใดและอธิบายพร้อมตอบคำถามเรื่องราวต่างๆ ด้วย เช่น เรื่องกระต่ายในดวงจันทร์ ทำไมน้ำทะเลจึงเต็มยกยูกับนกกา

2. เทพปกรณัม เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือความเป็นจริงเล็กน้อย ได้แก่ พระอินทร์ พระพรหม ฯลฯ

3. นิทานที่มีสัตว์เป็นตัวเอก และเปรียบเทียบเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคม สอนจริยธรรมแฝงแง่คิดและแนวทางแก้ไขเป็นบางครั้ง หรือบางครั้งสอนแบบทางอ้อมหรือผู้ฟังจะต้องพิจารณาเองมักเป็นเรื่องราวบันเทิงคดีที่สนุกสนาน

4. นิทานตลกขบขัน เป็นนิทานที่มีเรื่องราวเปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ แต่มีแง่มุมที่ตลกขบขัน สนุกสนาน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นสุข เนื้อเรื่องจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับไหวพริบ เรื่องราวแปลกๆ เรื่องเหลือเชื่อเกินความเป็นจริง

หนังสือนิทาน

หนังสือนิทาน เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กอ่านแล้วได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน สนองความต้องการของเด็กทุกโอกาส ทุกเวลา เป็นอุปกรณ์การพัฒนาคอนที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง เป็นการลงทุนอย่างประหยัด แต่ให้ผลเกินที่จะประมาณไว้ ซึ่งหทัย ต้นหยง (2529 : 14) กล่าวว่า สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการสร้างหนังสือนิทาน คือ

1. ตรงกับความสนใจตามธรรมชาติของเด็ก ส่งเสริมจินตนาการให้เด็กเกิดความมั่นใจ สนองอารมณ์ความต้องการของเด็ก
2. เนื้อหาเรื่องราวไม่ซับซ้อน ง่าย ๆ สั้น ๆ เนื้อหาสาระน่าสนใจ มีความสนุกสนาน
3. สำนวนการใช้ภาษาชัดเจน จะเป็นร้อยแก้ว ร้อยกรอง หรือคำคล้องจองสั้น ๆ ง่าย ๆ เหมาะสมกับความสามารถและวัยของเด็กที่อ่าน
4. ขนาดรูปเล่มมีความเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก ไม่ใหญ่เกินไป คุณภาพของกระดาษต้องดี ปกต้องสวยงาม ดึงดูดความสนใจของเด็ก
5. ตัวอักษรที่ใช้ถูกต้อง มีขนาดเหมาะสมกับวัยของเด็ก กล่าวคือ

เด็กเล็กช่วงแรก   ขนาด 48 พอยท์ (7 มม.)

เด็กเล็กช่วงหลัง   ขนาด 32 พอยท์ (5 มม.)

เด็กโต   ขนาด 24 พอยท์ (7 มม.)

วัยรุ่น   ขนาด 19 พอยท์ (7 มม.)

ลักษณะตัวอักษรในหนังสือนิทานสำหรับเด็ก ควรใช้ตัวคำ ตัวหนา เพื่อให้เหมาะสมกับสายตาของเด็ก

6. รูปภาพประกอบต้องสัมพันธ์กับเนื้อหา ภาพประกอบต้องมีสีสันสวยงาม วาดอย่างประณีต ขนาดภาพในหนังสือเด็กเล็กควรใช้ภาพขนาดสามในสี่ของหน้า เด็กโตควรใช้ภาพขนาดครึ่งหนึ่งของหน้า วัยรุ่นควรใช้ภาพขนาดหนึ่งในสี่ของหน้า

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527 : 142-143) ได้กล่าวถึง ลักษณะหนังสือเด็กควรมีคุณภาพดี

4 ประการ คือ

1. คุณภาพการพิมพ์ดี คือพิมพ์ตัวอักษร ภาพชัดเจน สวยงาม ดึงดูดความสนใจของเด็ก
2. คุณภาพการจัดหน้าและรูปเล่ม ต้องจัดให้เป็นไปตามหลักจิตวิทยาสำหรับเด็ก หน้าหนังสือดูโปร่งตา ไม่ห่างหรือแน่นจนเกินไป ขนาดตัวอักษรเหมาะกับวัยของเด็ก
3. คุณภาพทางศิลปะ มีภาพประกอบ ประณีต สวยงาม เหมาะกับเด็ก
4. คุณภาพในการเขียน เรื่องหรือผู้เขียน ต้องผูกเรื่องได้สนุก ใช้ภาษาที่สละสลวย อ่านเข้าใจง่าย

จากงานวิจัยถึงรูปเล่ม ขนาดหนังสือ ภาพประกอบ และตัวอักษรของหนังสือเด็กที่มีผู้วิจัยไว้พอสรุปได้ ดังนี้

ขนาดของหนังสือ

ควรมีขนาดที่พอเหมาะ ถือได้สะดวก ไม่ใหญ่เกินไปหรือเล็กเกินไปหรือหนักมากเกินไป รูปร่างลักษณะ โดยทั่วไป มีทั้งแนวตั้ง (Upright) และแนวนอน (Oblong) จากการวิจัย

1. เด็กจะชอบหนังสือแบบแนวตั้ง ขนาด 6× 8.5 นิ้ว มากที่สุด
2. ชอบกระดาษสีขาว น้ำหนัก 150 แกรมขึ้นไป
3. เป็นหนังสือปกแข็ง
4. ภาพประกอบควรอยู่ด้านบนของเนื้อเรื่อง

ลักษณะของภาพ

ภาพเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กเข้าใจเนื้อเรื่องได้รวดเร็ว เป็นหัวใจสำคัญของหนังสือ เป็นเครื่องปรุงแต่งให้หนังสือมีรสชาติ น่าอ่านเกิดความเพลิดเพลิน รูปภาพมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายหรือแสดงสิ่งที่ต้องการให้เห็น โดยมุ่งให้ผู้ดูสามารถเข้าใจ และจดจำได้สะดวก รูปภาพ จึงมีความสำคัญ ดังนี้

1. รูปภาพเป็นสื่อที่สามารถอธิบายข้อความหรือเรื่องราว ให้เห็นภาพพจน์ได้ชัดเจน

เข้าใจง่าย และช่วยสร้างจินตนาการ ตลอดทั้งให้ความรู้สึกทางด้านอารมณ์แก่ผู้ดู

2. รูปภาพสามารถ ให้ความจริงเกี่ยวกับ ขนาด ระยะทาง สี อุณหภูมิ อารมณ์และการเคลื่อนไหว

3. รูปภาพสามารถกระตุ้นความสนใจได้ดี

4. รูปภาพสามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด เจตคติ และทักษะให้แก่ผู้เรียน และจากผลการวิจัยต่างๆ ได้สรุปถึงลักษณะของภาพที่เด็กชอบ ดังนี้

1. เด็กชอบภาพที่มีลักษณะง่ายๆ ไม่ซับซ้อน อายุมากขึ้นจึงชอบภาพซับซ้อนขึ้น

2. เด็กชอบภาพที่แสดงการกระทำและการผจญภัย

3. เด็กชอบภาพสีมากกว่าภาพขาว-ดำ

4. เด็กอายุ 8 ขวบ สนใจการ์ตูนประกอบวรรณคดีหรือนิทานมากที่สุด อายุ 9 และ 10 ขวบ ชอบการ์ตูนตลกขำขันมากที่สุด

5. เด็กชอบเรื่องที่มีภาพประกอบมาก มากกว่าเรื่องที่มีภาพประกอบน้อย ภาพใหญ่เด็กจะชอบมากกว่าภาพเล็ก ชอบภาพตรงกับข้อความมากกว่าภาพที่ไม่ตรงกับข้อความ

6. ภาพสีน้ำช่วยให้เกิดจินตนาการได้มากกว่าภาพที่ใช้สีชนิดอื่น

7. เด็กชาย หญิง อ่านหนังสือเก่งหรือไม่เก่งชอบภาพลักษณะเดียวกัน

8. เด็กสนใจภาพที่อยู่ข้างขวามากกว่าภาพข้างซ้าย และเป็นที่ยืนยันว่า นักเรียนชั้นอนุบาลชอบภาพการ์ตูนมากที่สุด ชอบภาพง่ายๆ ที่ไม่มีรายละเอียดซับซ้อน แต่ต้องการภาพที่มีชีวิตชีวา ในการทำหนังสือนิทานผู้วาดจะต้องสร้างภาพที่เล่าเรื่อง ได้ด้วยตัวของมันเอง และไม่จำเป็นต้องใช้ศิลปะภาพเหมือนหรือภาพที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง

ขนาดของภาพ

นักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาตอนปลายชอบภาพขนาดใหญ่โตเต็มหน้ามากกว่าภาพขนาดเล็ก และภาพขนาดใหญ่กับขนาดกลางเด็กก็ชอบพอ ๆ กัน

สีของภาพ

นักเรียนอนุบาลชอบภาพหลายสีที่สดใส มากกว่าภาพขาว-ดำ ชอบ โทนสีอุ่นมากกว่า โทนสีเย็น

จำนวนหน้าของหนังสือ

เด็กชั้นอนุบาล-ป.1 จำนวนหน้าที่เหมาะสม ประมาณ 10-20 หน้า

ขนาดตัวอักษร

ตัวอักษรที่ใช้พิมพ์นั้น นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นชอบตัวอักษรขนาด 32 พอยท์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชอบตัวอักษรแบบฝรั่งเศสขนาด 20 พอยท์ ตัวเรียงห่าง และ จากผลการวิจัยของ ปรากฏทิพย์ ปางพุดพิงษ์ (2540 : บทคัดย่อ) พบว่า นักเรียนชอบตัวอักษรสีเขียวมากที่สุด

จากข้อมูลดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมการรับรู้ความมีระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน ผ่อนคลาย มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้เด็กเข้าใจในความดีงาม ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับ ผู้เล่า เนื้อหาเนื้อหา และสื่อประกอบ ล้วนมีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไป ถ้าผู้เล่าเก่ง เนื้อหาเยี่ยม สื่อดี ย่อมส่งผลให้การจัดประสบการณ์โดยนิทานประสบความสำเร็จสูง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

นิลุบล สีนุปิ่น (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ผลของการจัดประสบการณ์โดยนิทานต่อ ความมีระเบียบวินัยด้านความรับผิดชอบ กับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนเทศบาลประตูลี้ สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จำนวน 26 คน ผลการศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนคุณลักษณะความมีวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียนหลังการใช้แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้นิทาน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 89.62 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 70.00

สิริวรรณ ฤทธิสาร (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยที่ใช้วิธีการสอนแบบการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบภาพและวิธีการสอนแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จากโรงเรียนวัดสุวรรณเจดีย์เลิศบุญยงค์อนุสรณ์ จำนวนนักเรียน 40 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 20 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 20 คน กลุ่มทดลองได้ใช้วิธีการสอนแบบการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบภาพ กลุ่มควบคุมใช้วิธีการสอนแบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ใช้วิธีการสอนแบบการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบภาพ สูงกว่าวิธีการสอนแบบปกติ และความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ที่ใช้วิธีการสอนแบบการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบภาพ สูงกว่าวิธีการสอนแบบปกติ

กฤษณา สังข์วะระปริษา, ประภาพร ปาจิตร (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการเล่า นิทานประกอบการแสดงบทบาทสมมติ ที่มีต่อวินัยในตนเอง ของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนวชิรสารศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 จำนวน 18 คน ผลการศึกษพบว่า เด็กอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรม การเล่านิทานประกอบการแสดงบทบาทสมมติ มีต่อวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปราณี ปริยวาทิ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาจริยธรรมของเด็กปฐมวัยโดยการเล่านิทานและการติดตามผล กับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนบูรารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษพบว่า เด็กปฐมวัยหลังจากได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานและติดตามผล มีการพัฒนาจริยธรรม หลังจากการจัดกิจกรรมเล่านิทานอยู่ในระดับดีมาก แตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

แสงอรุณ คุมกลาง (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมเล่านิทานประกอบงานสร้างสรรค์กับการจัดประสบการณ์แบบปกติที่มีต่อความพร้อมด้านการเขียนของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนอนุบาล ก ไร่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 50 คน ผลการศึกษพบว่า เด็กอนุบาลที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบงานสร้างสรรค์มีความพร้อมด้านการเขียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมควร ผาวงษา (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเล่านิทานที่มีต่อพฤติกรรมคุณธรรม ด้านความสะอาด ความซื่อสัตย์ ความสามัคคีและความประหยัดของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 13 คน โรงเรียนบ้านหัวช้างโคกม่วง สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการศึกษพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทาน มีพฤติกรรมคุณธรรม ด้านความสะอาด ความซื่อสัตย์ ความสามัคคีและ ความประหยัด หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยการตอบคำถามประกอบนิทาน มีการรับรู้วินัยในตนเองหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยการแสดงบทบาทสมมติประกอบนิทานและการตอบคำถามประกอบนิทานมีการรับรู้วินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน

จารุณี ศรีเฟือก (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเล่านิทานประกอบภาพด้วยการตอบคำถาม และจัดกิจกรรมการเล่านิทานประกอบภาพด้วยการแสดงบทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์ต่างกัน ของนักเรียนอนุบาล ปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนเทศบาลวัดป่าโมกข์ (นรสีห์วิทยาคาร) ปีการศึกษา 2552 จำนวน 50 คน โดยกลุ่ม 1 จัดกิจกรรมการเล่านิทานประกอบภาพด้วยการตอบคำถาม กลุ่ม 2 จัดกิจกรรมการ

เล่นิทานประกอบภาพด้วยการแสดงบทบาทสมมติ ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบภาพด้วยการแสดงบทบาทสมมติ มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมสูงกว่าการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบภาพด้วยการตอบคำถามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มที่มีความฉลาดทางอารมณ์ระดับสูง มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่มีความฉลาดทางอารมณ์ระดับกลางและระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุพา ศรีสุข (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการแสดงบทบาทสมมติและการตอบคำถามประกอบนิทานต่อการรับรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับ การจัดกิจกรรมโดยการแสดงบทบาทสมมติประกอบนิทาน มีการรับรู้วินัยในตนเองหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยการตอบคำถามประกอบนิทาน มีการรับรู้วินัยในตนเองหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยการแสดงบทบาทสมมติประกอบนิทาน และการตอบคำถามประกอบนิทาน มีการรับรู้วินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน

สารณี โชติรัตน์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้เกม ตัวแบบ และสถานการณ์จำลองต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนห้วยยอดดกถึงวิทยาคาร อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนอนุบาลที่ได้รับการสอนโดยใช้เกม ใช้ตัวแบบ และใช้สถานการณ์จำลอง มีพฤติกรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นัฐชา ยิ้มวิไล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาและทดลองใช้นิทานการ์ตูนส่งเสริมจริยธรรมสิ่งแวดล้อม เรื่อง ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนเลิศหล้า เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน และเปรียบเทียบคะแนนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นวพร หาญณรงค์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนบ้านห้วยกะปิ อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ โดยคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัยหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พระมหาชยงค์ แส่นโบราณ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการเสนอตัวแบบต่อลักษณะนิสัยทางจริยธรรมด้านระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนอนุบาลวัดกลางคอนเมืองชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เด็กปฐมวัยในกลุ่มทดลองมีลักษณะนิสัยทางจริยธรรมด้านระเบียบวินัยสูงกว่าเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเด็กปฐมวัยในกลุ่มทดลองมีลักษณะนิสัยทางจริยธรรมด้านระเบียบวินัยในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล แตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุรรัตน์ รอดแผ้วพาล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาเทพนิทานประกอบหนังสือ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ในเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดสามง่าม อำเภอคอนคม จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของสื่อเทพนิทานประกอบหนังสือ มีค่า 80.74/80.40 คะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดจริยธรรม เรื่องความซื่อสัตย์ของนักเรียนหลังฟังนิทานสูงกว่าก่อนฟังนิทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในภาพรวมส่วนใหญ่เด็กมีพฤติกรรมความสนใจต่อสื่อเทพนิทานประกอบหนังสือ

สุภัค ไหวหากิจ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม การเล่านิทานคติธรรมและการเล่นเกมแบบร่วมมือ ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานคติธรรมมี การรับรู้วินัยในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบ ร่วมมือแต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กมลจันทร์ ชื่นฤทธิ์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัส กับนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ (มหามงคล) เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัส มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนความมีวินัยเฉลี่ยก่อนและระหว่างโดยรวม และจำแนกรายด้านก่อนและระหว่างการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัส ในแต่ละช่วงสัปดาห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนความมีวินัยเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา 8 สัปดาห์

งานวิจัยต่างประเทศ

Dixon, Johnson & Salts (1977 : 379) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานกับเด็กอนุบาลที่มีอายุ 3-4 ปี โรงเรียนในเมืองดีทรอยต์ จำนวน 46 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เล่นิทานให้เด็กฟังแล้วให้แสดงบทบาทสมมติตามเนื้อหา กลุ่มที่ 2 เล่นิทานให้เด็กฟังแล้วพาไปดูของจริงนอกสถานที่ เช่น ไปดูสวนสัตว์ พาไปซื้อของ กลุ่มที่ 3 เล่นิทานให้เด็กฟังแล้วสนทนากับเด็กเกี่ยวกับเรื่องที่ฟัง และกลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มควบคุม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่แสดงบทบาทประกอบตามเรื่อง ได้แสดงบทบาทเลียนแบบตัวละคร ในเรื่องไปด้วย จะพัฒนาจิตลักษณะต่าง ๆ ได้ดีที่สุด แสดงว่าเมื่อเด็กฟังนิทานแล้วเกิดความต้องการที่จะเลียนแบบตัวละครที่เด็กชอบ หรือตัวละครที่ได้รับความสำเร็จจากพฤติกรรมนั้น และเนื้อหาในนิทานนั้นเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงความเป็นจริง เช่น เทพนิยาย จะให้ผลดีต่อจิตลักษณะของเด็กได้ดีกว่านิทานที่มีเนื้อหาใกล้ชีวิตเด็ก

Rothman and other (2001) ได้ศึกษาการใช้โปรแกรมการปรับพฤติกรรม โดยจัดกิจกรรมการเล่นิทานให้เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวในชั้นเรียน โดยจัดให้เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและไม่ก้าวร้าวอยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว มีความก้าวร้าวและต่อต้านสังคมลดลง สามารถเข้ากับเพื่อนได้มากขึ้น

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า นิทานเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัย เนื่องจากวิธีการดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของเด็กในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น และสามารถพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดประสบการณ์โดยใช้นิทานมาใช้ในการพัฒนาการรับรู้ความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาความมีระเบียบวินัยให้มีขึ้นในตัวเด็ก และจะเป็นหนทางที่จะทำให้เด็กมีพื้นฐานที่ดี ถูกต้องเหมาะสมต่อการปฏิบัติตนได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาต่อไป